

Dejan Bodul*

STEČAJNI POSTUPAK NAD IMOVINOM POTROŠAČA U HRVATSKOM PRAVU – geneza ideje, pozitivna norma, poredbena iskustva i *de lege ferenda* preporuke

Pitanje uređenja instituta potrošačkog stečaja kao podvrste stečaja predstavlja jedno od aktualnijih pitanja koje je predmet interesa pravne teorije i sudske prakse. Stoga će autor dati komentar rješenja ponuđenih u Zakonu o stečaju potrošača sukladno zakonskoj sistematizaciji, ali uz uključenje obrazloženja tijeka postupka i utjecaja postupka na položaj subjekata koji u njemu sudjeluju. U tom kontekstu, razmatranje rješenja ZSP-a fokusirati će se na tijela i pokretanje, te otvaranje postupka, na njegov tijek te na kraju, na zaključenje postupka i uspostavljanje novih odnosa.

Kompleksnost predmeta istraživanja i postavljeni zadaci uvjetovali su izbor metoda pa je u istraživanju korišten metodološki pristup koji obuhvaća proučavanje domaće i strane literature, odgovarajućih zakonskih propisa, kao i analizu domaće i strane sudske prakse. Pored normativne metode, korištene su i posebne metode - povijesno-pravna i poredbeno-pravna. Smatramo bitnim istaknuti kako prostor koji ovdje imamo, ne dopušta detaljnu raščlambu ove problematike, pa smo prinuđeni ograničiti se isključivo, po mišljenju autora, na neke aspekte nove potrošačko - stečajne regulative.

Ključne riječi: potrošač, stečaj, reforma, potencijalni učinci.

1. Umjesto uvoda ili osvrt na genezu ideje o potrebi implementacije instituta potrošačkog stečaja

Nakon što je dugo razdoblje povijesti potrošačkog stečaja obilježeno ograničenošću stečajne norme, nerijetko shvaćene kroz kaznenu odgovornost, zakonodavci polako počinju shvaćati nužnost reforme stečajnog postupka.¹ Tijekom 18. i 19. stoljeća tjelesno kažnjavanje i zatvaranje dužnika nestaje, a dužnici su sve manje podvrgnuti stigmatizaciji. *Exempli causa*, dužnički zatvor ukida se u Austriji 1866.; Francuskoj 1866.; Engleskoj 1869.; Belgiji 1871.; Njemačkoj 1871.; Irskoj 1872.; Danskoj 1872.; Norveškoj 1874.; Švicarskoj 1874.; Italiji 1877.; Švedskoj 1877.; Škotskoj 1877.; Nizozemskoj 1893. i

* Dr.sc., docent, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.

Ovaj rad je nastao uz potporu Hrvatske zaklade za znanost u okviru projekta 6558 Business and Personal Insolvency – the Ways to Overcome Excessive Indebtedness.

¹ D. Boduletal., "Pravnopovijesni i poredbenopravni prikaz razvoja stečajnog postupka", *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 2/2013, 911.-941.

Grčkoj 1900.² označavajući ulazak u završnu etapu razvoja stečajnog prava i nastanak “modernog” stečajnog zakonodavstva.³ Time pitanje implementacije i uređenja instituta potrošačkog stečaja, kao uostalom i uređenje stečaja u cjelini, predstavlja jedno od aktualnijih pitanja koje je predmet analize ne samo u zemljama današnje (post)tranzicije, već i u zemljama s tradicionalno razvijenim tržišnim gospodarstvom. Štoviše, analizirajući veći broj zakonodavstva vidimo kako ona ubrzano zadnjih par desetljeća implementiraju ili reformiraju institut potrošačkog stečaja.⁴ Međutim, neovisno o razvoju ideje neoliberalne ekonomske

² K. Gratzner/D. Stiefel, (ed.), *History of Insolvency and Bankruptcy from an International Perspective*, Södertörns högskola. 2008, Part I: National macro-oriented studies, K. Gratzner, Default and Imprisonment for Debt in Sweden: From the Lost Chances of a Ruined Life to the Lost Capital of a Bankrupt Company, 20. *et seq.*

³ E. Berglöf/H. Rosenthal/E.-L. Thadden, *The Formation of Legal Institutions for Bankruptcy: A Comparative Study of the Legislative History*, 2001, 1-38. Dostupno na mrežnim stranicama: http://vonthadden.vwl.uni-mannheim.de/fileadmin/user_upload/thadden/research/Berg-Rosen-ThadFeb2001.pdf (12.06.2017.).

⁴ Prateći razvoj dijela modernog svijeta i lakši pristup tržištu kredita 1980-ih, Australija je dramatično liberalizirala svoje potrošačko stečajno zakonodavstvo uvodeći otpust dugova u svoj stečajni sustav 1980. (C. Darvall, *etal., Australian Bankruptcy Law & Practice*, K. Florance, ed., 1992, 4033.) Reforma i liberalizacija načela novog financijskog početka u potrošačkom stečaju skandinavskih zemalja i zemalja zapadne Europe praćena je lakšim pristupom kreditnom tržištu. Primjerice, Finska je deregulirala svoje financijsko tržište sredinom 1980-ih, a liberalizacija načela novog financijskog početka u potrošačkom stečaju uslijedila je ubrzo, 1993. (T. Wilhelmsson, *Unemployment, Debt and the Legal Principle of “Social Force Majeure” in Finland*, Banking for People, Social Banking and New Poverty Consumer Debts and Unemployment in Europe - National Reports, U. Reifner & J. Ford, eds., 1992, 411, 413.). Norveško zakonodavstvo uvelo je koncept novoga financijskog početka u svoje stečajno zakonodavstvo ranih 1990-ih prateći deregulaciju kreditnog tržišta kasnih 1980-ih. (Detaljnije H. P. Graver, “Consumer Bankruptcy: A Right or a Privilege? The Role of the Courts in Establishing Moral Standards of Economic Conduct”, *Journal of Consumer Policy*, vol. 20, 1997, no. 1, 161, 170.). Uslijed deregulacije nizozemskoga kreditnog tržišta 1980-ih, Nizozemska je uvela koncept otpusta dugova potrošača 1997. (Detaljnije J. J. Kilborn, “The Hidden Life of Consumer Bankruptcy Reform: Danger Signs for the New U.S. Law From Unexpected Parallels in the Netherlands”, *Vanderbilt Journal of Transitional Law*, vol. 39, 2006, no. 1, 77.). Slično, deregulacija kreditnog tržišta u Velikoj Britaniji ranih 1980-ih rezultirala je velikim povećanjem potrošačkog duga, najavljujući liberalizaciju načela novoga financijskog početka 1986. (Detaljnije M. Adler, “The Overseas Dimensions: What Can Canada and the United States Learn from Other Countries?”, *Osgoode Hall Law Journal*, vol. 37, 1999, no. 1, 415, 416.). Prikazani sustavi su moderniji jer omogućuju da potrošač, fizička osoba proglasi stečaj. U tu grupu spadaju i zemlje dalekog istoka i Azije, primjerice, Indija, Pakistan, Japan, Singapur, Filipini, i niz afričkih zemalja kao Južna Afrika, Kenija i Uganda (Detaljnije V. Radović, “Stečaj nad imovinom preduzetnika prema usvojenom Zakonu o stečajnom postupku”, *Pravo i privreda*, 2004, br. 9-12, 130.). S druge strane, u zemljama srednjeg istoka, većeg dijela Afrike i istočne Europe, gdje je potrošnja temeljena primarno na gotovinskom plaćanju i gdje je kreditno tržište strogo regulirano, zakonodavac nije imao potrebe liberalizirati stečajni sustav te se odlučio za ograničenje otpusta dugova potrošačima. Primjerice, prije novoga stečajnog zakona u Rusiji 1998. (Federal Law On Insolvency (Bankruptcy), No. 6-FZ, January 8, 1998, Sobranie zakonodavstva R.F. (1998), No. 2, item 222., *cit.* prema Y. Simachev, *Demand for Bankruptcies: Major ‘Consumers’, Motivation, Mechanisms, Results and Limits (in Russian)*, 2002. Dostupno na mrežnim stranicama: <http://www.icss.ac.ru/materials/new23.pdf> (12.04.2017.)) potrošači nisu imali adekvatnu pravnu zaštitu (Vidi S. Campbell, “Comment: Brother, Can You Spare a Ruble? The Development of Bankruptcy Legislation in the New Russia”, *Bankruptcy Development Journal*, vol. 10, 1994, no. 1, 343., 374.). Slično tako, regulirano kreditno tržište koje postoji u Mađarskoj čini potrošački stečaj nepotrebnim (Detaljnije J.M. Metzger, S.L. Bufford, “Exporting United States Bankruptcy Law: The Hungarian Experience”, *California Bankruptcy Journal*, vol. 31, 1993, no. 1, 154.). Talijanski zakonodavac ima strogi nadzor nad kreditnim tržištem, što može objasniti nepostojanje načela novog financijskog početka (M. Bernardi, *The Bankruptcy Law of Italy*, European Bankruptcy Laws, (D.A. Botwinik, & K.W. Weinrib, eds.), 2nded., American Bar Association, Chicago, 1986, 95. i 103. Ipak, Model Zakona o potrošačkom stečaju predstavljen je u predstavničkom tijelu, međutim do završetka ovog rada nije stupio na snagu. Vidi *Disegno di legge*. Dostupno na mrežnim stranicama: http://www.senato.it/leg/16/BGT/Schede/Ddliter/testi/29935_testi.htm (14.09.2016.)). Konačno,

misli možemo zaključiti da se relativno kasno uvidjela potreba uvođenja stečaja nad imovinom svih fizičkih osoba. Osobito ako se uzme u obzir činjenica da je potrošački stečaj u europskom pravnom krugu prvotno uveden u Danskoj (dans. *Gældssaneringslov*), 9. svibnja 1984. (stupio na snagu 1. srpnja 1984.), kada je Stečajnom zakonu (dans. *Konkurslov*) dodan 4. dio.⁵ Posljednja zemlja u europskom pravnom krugu, uz Grčku, koja je implementirala potrošački stečaj je Republika Hrvatska.⁶ Ipak Hrvatska ima dugu tradiciju stečaja nad imovinom fizičkih osoba. Stoga, iz povijesne perspektive, takav institut nije *terraincognita* u hrvatskom zakonodavstvu. Prvi stečajni zakon, odnosno Privremeni red stečajni donesen je 18. srpnja 1853. i uređivao je materiju stečaja nad imovinom svih fizičkih osoba.⁷ Privremeni red stečajni zamijenjen je Stečajnim zakonom od 28. ožujka iz 1897.⁸ Zakon je kritizirala tadašnja pravna doktrina zbog činjenice da se ne odlikuje osobitom jasnoćom. Isticano je da

jaki nadzor kreditne politike u Kini i Saudijskoj Arabiji onemogućuje potrošačima pristup kreditu pa tako i onemogućuje insolventnost, barem sa stajališta zakonodavaca (Vidi A. M. Abdeen, D. N. Shook, *The Saudi Financial System in the Context of Western and Islamic Finance*, Wiley, New York, 1984, 38-39. B. Chen, *et al.*, *An Overview of China's Financial Markets: Progress, Problems and Prospects in Financial Market Reform in China*, Progress, Problems and Prospects, (B. Chen, *et al.*, eds.), Westview Press, Oxford, 2000, 1. i 11.). Ograničenost pristupa i strogi nadzor kreditnog tržišta može biti razlog nedostatka otpusta dugova potrošačima u stečajnim sustavima ovih dviju zemalja (Vidi I. Ramsay, "Comparative Consumer Bankruptcy", *University of Illinois Law Review*, vol. 1, 2007., no. 1, 242. *et seq.*; *id.*, "Model of Consumer Bankruptcy: Implications for Policy and Research", *Journal of Consumer Policy*, vol. 20, 1997., no. 1, 270. *et seq.* te J. Ziegel, "Facts on the Ground and Reconciliation of Divergent Consumer Insolvency Philosophies", *Theoretical Inquiries in Law*, vol. 7, 2006, no. 2, 3 i 33.). U skupinu zemalja koje nemaju institut potrošačkog stečaja ili je isti još u začetku spadaju: Albanija, Italija, Bugarska, Ukrajina, Mađarska, Turska, Saudijska Arabija, Brazil, Meksiko, Argentina, Bolivija, El Salvador, Honduras, Panama, Venezuela, Bosna i Hercegovina, Srbija (Iako je u Zakonu o stečaju Republike Srbije iz 2004. (Sl. glasnik RS, br. 84/04. i 85/05.) bio predviđen institut stečaja nad imovinom poduzetnika, zakonodavac je donošenjem novog Zakona o stečaju 2009. (Sl. glasnik RS, br. 104/09., 99/11. - dr. zakon i 71/12. - odluka US) kategoriju stečaja nad imovinom poduzetnika izuzeo iz zakonske regulative). (Tako Radović, *op. cit.*, 130. i 131.). Broj je ovih zemalja relativno velik, ali se ipak iz godine u godinu smanjuje. Pravna teorija smatra da za nekoliko desetljeća više neće biti predstavnika ove skupine, jer uvođenje potrošačkog stečaja predstavlja globalni trend (*Ibid.*, 123. te D. Bodul, "Osobni stečaj globalni trend i hrvatska perspektiva", *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 1/2011, 351.-377.). Ovu grupaciju trebalo bi smatrati tranzicijskom kategorijom, s tendencijom recepcije potrošačkog stečaja kada se za to steknu odgovarajući politički, društveni i ekonomski uvjeti. Italija ima najžužvu koncepciju, jer po njenim zakonskim rješenjima niti svi trgovci pojedinci nemaju pasivnu stečajnu sposobnost (*Disegno di legge*. Dostupno na mrežnim stranicama: http://www.senato.it/leg /16/BGT/Schede /Ddliter/testi/29935 _testi.htm (14.04.2017.)). Republika Srpska ima najširi koncept jer u trgovce pojedince uključuje i ortake ortačkog društva te komplementare komanditnog društva (Čl. 5., st. 1., reč. 2. Zakona o stečajnom postupku (Sl. glasnik RS, br. 26/10. – pročišćeni tekst)). S druge strane, zakonodavna uređenja Republike Češke, Egipta i Čilea dopuštaju potrošačima podnošenje prijedloga za pokretanje postupka stečaja, ali im onemogućavaju dobivanje otpusta dugova u tom postupku (Detaljnije Radović, *op. cit.*, 123-137.).

⁵ Vidi J. J. Kilborn, "Twenty-Five Years of Consumer Bankruptcy in Continental Europe: Internalizing Negative Externalities and Humanizing Justice in Denmark", *International Insolvency Review*, vol. 18, 2009, no. 1, 155.

⁶ Zakon o stečaju potrošača, NN, br. 100/15. stupa na snagu 01. siječnja 2016. dalje: ZSP.

⁷ "Ministarstvo pravosuđa Kraljevine Ugarske, Hrvatske i Slavonije i serbske Vojvodine s tamiškim Banatom i za veliku knježevinu Erdeljsku" izdalo je 18. srpnja 1852. naredbu kojom donosi Privremeni stečajni red, koji će se primjenjivati od 1. rujna 1853. (dalje u tekstu: Stečajni red). Sadržan u XLIII. kom. drž.-zak. lista pod br. 132. izdanom i razposlanom dne 20. srpnja 1853.

⁸ Detaljnije A. Rušnov, *Zakon o pobijanju pravnih djela glede imovine insolventna dužnika od 24. ožujka 1897. i Stečajni zakon od 28. ožujka 1897. uz uporabu obrazloženja Vladine osnove*, Tisak i Naklada knjižare L. Hartmana (Kugli i Deutsch), Zagreb, 1897, 7.

njegovoj nejasnoći pridonosi i činjenica da nije pisan jednostavnim jezikom i da nije pregledan u odnosu na dotadašnji Stečajni red.⁹ U području subjektivne primjene, zanimljivo je da se Zakon većim dijelom odnosio na stečaj fizičkih osoba. Zakon je ostao na snazi i nakon nastajanja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 1918., do donošenja Stečajnog zakona i Zakona o prinudnom poravnavanju izvan stečaja 1929., koji je sukladno shvaćanjima pravne doktrine slijedio uzor odgovarajućih austrijskih zakona s početka 20. stoljeća.¹⁰ Stečajni zakon (za Kraljevinu Jugoslaviju) iz 1929. ne spominje izravno tko može biti stečajnim dužnikom.¹¹ Međutim, definirajući stečajni razlog određuje da se stečaj može provesti nad imovinom svakog dužnika, stoga stečajni dužnik može biti svatko tko može biti dužnik uopće.¹² Prema tomu i ovdje se može govoriti o stečaju nad imovinom svih fizičkih osoba. Nakon Drugog svjetskog rata smatralo se da su pravna pravila prijašnjeg stečajnog prava u suprotnosti s novim pravnim poretkom, pa nisu bila primjenjivana. U navedenom razdoblju koncept pojedinca u stečaju bio je najbliži problematici položaja radnika kao fizičke osobe u organizaciji nad kojom je pokrenut stečajni postupak.¹³ Iako je sustav samoupravljanja ostavio skroman prostor konkurenciji i samostalnom djelovanju gospodarskih subjekata, prelazak na tržišnu ekonomiju značio je niz prilagodbi i reformi unutar ekonomsko-pravnog sustava u Hrvatskoj.¹⁴ Novo stečajno pravo uređeno je Stečajnim zakonom od 15. svibnja 1996.¹⁵ Zakon je stupio na snagu 1. siječnja 1997. kada je prestao važiti Zakon o prisilnoj nagodbi, stečaju i likvidaciji.¹⁶ Sam Stečajni zakon je složen i obiman zakon (342 članka), a mnoga njegova rješenja su u bitnome nova.¹⁷ Ipak, ideja proširenja pasivne stečajne sposobnosti na sve fizičke osobe nije nova i u stari SZ je implementiran institut stečaja nad imovinom dužnika pojedinca, gdje se dužnikom pojedincem prema odredbama SZ-a smatraju trgovac pojedinac i obrtnik (čl. 3., st. 1. stari SZ), dakle ne svaka fizička osoba. Odgovor na pitanje zašto je u SZ došlo do izostavljanja kategorije potrošača kao mogućeg subjekta stečaja nije jednostavno dati, no ova se nesmotrenost ispravila recepcijom instituta potrošačkog stečaja odnosno ZSP.¹⁸

⁹ Vidi *ibid.*, 6. i 7.

¹⁰ Detaljnije M. Dika, *Insolventijsko pravo*, Pravni fakultet, Zagreb, 1998, 1. te A. Verona, S. Zuglia, *Stečajni zakon, Zakon o prinudnom poravnavanju i Zakon o uvođenju u život tih zakona, s komentarom, sudskim rješenjima i dodatkom sporednih pravnih propisa*, tisk Jugoslovenske štampe, Zagreb, 1930, 3. Inače Stečajni zakon je od 28. ožujka 1897., objavljen u Sbornikzakonah i naredbah valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju, komad VIII, 1897.

¹¹ Vidi Verona, Zuglia, 220.

¹² Čl. 67. Stečaj se otvara nad imovinom dužnika, koji je nesposoban za plaćanje. Detaljnije *loc. cit.*

¹³ Detaljnije R. Škurla, *Stečaj i socijalna ugroženost*, Sanacija i stečaj organizacija udruženog rada, Zbornik radova, M. Dika, (ur.), Pravni fakultet, Centar za stručno usavršavanje i suradnju s udruženim radom, Zagreb, 1988, 198-213.

¹⁴ Vidi P. Jurković, *Financijske teme i dileme: Doprinis raspravi o financijskim reformama u zemljama u tranziciji*, Ekonomski fakultet i Mikrorad, Zagreb, 2006, 195.

¹⁵ NN, br. 44/96.

¹⁶ NN, br. 9/94.

¹⁷ Podrobnije, Dika, *op. cit.*, 1-10.

¹⁸ Podrobnije, D. Bodul/A. Vuković, "Nacrt Zakona o stečaju potrošača iz lipnja 2014. i opravdanost recepcije njemačkih rješenja", Hrvatska pravna revija, 2014, br. 9, 60-75.

2. De lege lata rješenja Zakona o stečaju potrošača - okvir za raspravu

Indikativna metoda utvrđivanja činjenica ukazuje kako željeni ciljevi u funkcionalizaciji stečajno-pravne zaštite još nisu ostvareni, a pred zakonodavcem je novi problem – provedba ZSP. Stoga u cilju što sveobuhvatnijeg odgovora na samu temu ne može se zanemariti činjenica da je problem adekvatnog modela potrošačkog stečaja ipak samo jedan od problema u korpusu stečajnog zakonodavstva kao i da se pri analizi moraju uzeti u obzir karakteristike stečajnog sustava kao cjeline, čimbenici koji utječu na njegovo oblikovanje, neophodni preduvjeti za njegovu učinkovitu primjenu kao i posljedice općih ekonomskih (ne)prilika u zemlji. Naime, kratka povijesno-pravna analiza ukazuje kako zakonski okvir i praksa stečaja, likvidacije i prisilne nagodbe, u prijašnjem sustavu nisu zadovoljavali niti jedan od interesa koji bi se trebalo zadovoljiti u tržišnom gospodarstvu. Sukladno tomu, doktrina i judikatura su smatrali kako je uvođenje novog stečajnog zakonodavstva potreba. Stečajni zakon donesen je u svibnju 1996.¹⁹ i nakon toga mijenjan (dopunjavan) više puta.²⁰ Donošenje Stečajnog zakona, po uzoru na njemački *Insolvenzgesetz* zakon²¹ i prestankom važenja Zakona o prisilnoj nagodbi, stečaju i likvidaciji²² predstavljalo je korjenitu promjenu načina na koji se provodio stečajni postupak u Republici Hrvatskoj.²³ Kod gotovo svih promjena radilo se o namjeri prevladavanja “akutnih” problema u praksi i unaprjeđenju sustava ostvarivanja stečajno-pravne zaštite i to ubrzanjem i smanjenjem troškova stečajnog postupka. Međutim, kako je razdoblje nakon donošenja SZ vrijeme ekonomskog rasta, posljedično nije postojala svijest o potrebi da se sagledaju i stečaju daju i druge funkcije osim da služi, samo kao instrument naplate dospjelih potraživanja od dužnika nesposobnih izvršavati svoje obveze, što za krajnji rezultat ima njihovu likvidaciju. Ipak česte financijske krize uvjetovale su potrebu za radikalnom reformom stečajne regulative, a budući da tehnika provođenja stečaja nije dala pomake i da se u stečaj ide, u pravilu, bez stečajnog plana, javila se potreba za implementiranjem novog zakona, Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi.²⁴ Iako je donošenjem ZFPPN 2012. znatno izmijenjen stečajni postupak u Republici Hrvatskoj, u njegovoj višegodišnjoj praktičnoj primjeni uočeno je niz problema u tumačenju i učincima pojedinih odredbi i instituta, što će se pokušati otkloniti implementiranjem novog Stečajnog zakona.²⁵ Cilj najnovijih revizija stečajnog zakonodavstva iz 2015. je osigurati jednostavno i fleksibilno upravljanje postupkom, s precizno određenim rokovima i jasnim

¹⁹ NN, br. 44/96.

²⁰ NN, br. 44/96., 29/99., 129/00., 123/03., 82/06., 116/10., 25/12. i 45/13. - dalje: stari SZ

²¹ *Insolvenzordnung* od 5.10.1994. (*Bundesgesetzblatt*, 1994, I, 2866; posljednja izmjena *Bundesgesetzblatt*, 2011, I, 2854.

²² NN, br. 53/91. i 54/94.

²³ D. Boduletal., “Kratka povijest potrošačkog stečaja ili još jedna nenaučena lekcija iz povijesti”, *XI. Majsko savjetovanje, usluge i zaštita korisnika*, Kragujevac, 2015, 1067. *et seq.*

²⁴ NN, br. 108/12., 144/12., 81/13., 112/13., (71/15. i 78/15.) - dalje: ZFPPN.

²⁵ NN, br. 71/15. Stupanjem na snagu novog SZ prestaje važiti stari SZ. Također danom stupanja na snagu novog SZ u ZFPPN prestaje važiti odredba čl. 1., t. 3., odredbe čl. 3., t. 10., 11., 12, 14. i 15., čl. 17., st. 7., čl. 88., st. 1., t. 3. - 6. te čl. 18.- 86., dakle odredbe o predstečajnoj nagodbi.

posljedicama poduzetih radnji, preciznije definiranje razloga za pokretanje stečajnog postupka, skraćenje rokova vođenja postupka, bolja zaštita vjerovnika i na potpuno drugačiji način reguliranje postupka reorganizacije stečajnog dužnika. Time je unaprijeđen pravni okvir u kojem posluju subjekti i stavljen je naglasak na reorganizaciju, a ne stečajnu likvidaciju subjekta.²⁶ Štoviše, zakonodavac je na postulatima financijskog oporavka implementirao i ZSP. Naime, u reorganizaciji trgovačkog društva, kao vidu alternative stečaju, primjećujemo određene sličnosti s institutom stečaja nad imovinom potrošača (čl. 4. ZSP) budući je “ekonomsko ozdravljenje” potrošača kao subjekta postupka upravo i primarni cilj (čl. 2. ZSP).

Dakle, nizom reformi, stvoreni su normativni preduvjeti za funkcionalizaciju stečajno-pravne zaštite (kraće trajanje stečajnog postupka, veće namirenje tražbina vjerovnika te niže troškove postupka). Ipak smatramo kako problemi koji onemogućavaju učinkovitiji stečajni postupak nisu oni vezani uz tekst zakona i pratećih propisa, već se nalaze u primjeni i/ili izvan samog stečajnog okvira. Drugim riječima, iako se usvojenim propisima u domeni stečajnog zakonodavstva formalno ne mogu uputiti bitne primjedbe, odsustvo kolektivne strategije je vjerojatno uzrok da oko reforme (kroz primjenu zakona) nije bilo moguće okupiti djelotvorne reformske snage (vidi *infra*).

2.1. Tijela i sudionici izvansudskog i sudskog postupka

Uspješnost stečajnog postupka u mnogome ovisi od preraspodjele uloga sudionika u samom postupku. Stečajni postupak nad imovinom potrošača je postupak u čijem provođenju osim sudskog tijela (sudac pojedinac općinskog suda) sudjeluju i izvansudska “tijela” (posrednik, FINA odnosno tzv. savjetovaništa, povjerenik). Mišljenja smo kako je utvrđivanje pojmova potrebno radi stjecanja uvida kako utječe te kako se cilj ZSP ostvaruje prema svakom od sudionika postupka. Štoviše, zavisno od statusa sudionika te položaja utvrđenog u stečajnom postupku, zavisit će i način definiranja cilja svakoga od njih.

Prema subjektu pravimo razliku na stečaj nad pravnim osobama (čl. 3., st. 1. SZ), stečaj nad imovinom dužnika pojedinca (čl. 3., st. 1. SZ) te stečaj nad imovinom potrošača (čl. 4., st. 1. ZSP). Potrošačem se, u smislu ZSP, smatra svaka fizička osoba koja sklapa pravni posao ili djeluje na tržištu izvan svoje trgovačke, poslovne, obrtničke ili profesionalne djelatnosti. Kako navedena norma nije isključiva, potrošačem se smatra i fizička osoba obveznik poreza na dohodak od samostalne djelatnosti prema odredbama Zakona o porezu na dohodak²⁷ te fizička osoba obveznik poreza na dobit prema odredbama Zakona o porezu na dobit²⁸. U navedenom slučaju određeno je, ipak, niz iznimaka, pa tako potrošač: ne smije imati više od

²⁶ Nakon praktične i normativne marginaliziranosti stečajnog postupka, a posebno posljednjih nekoliko godina, tendencija nužnosti opstanka subjekta kroz predstečajni postupak (čl. 21. - 75. SZ) i nova-stara rješenja stečajnog plana (čl. 303. - 354. SZ) postala je sam vrh liste pravno-političkih ciljeva reforme trgovačkog pravosuđenja. Podrobnije, D. Bodul/A. Vuković, “(Još jedna) reforma stečajnog zakonodavstva: funkcionalizacija stečajno pravne zaštite ili placebo efekt”, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 1/2015, 181-213.

²⁷ NN, br. 115/16.

²⁸ NN, br. 177/04. – 115/16.

20 vjerovnika; obveze iz obavljanja djelatnosti ne smiju prelaziti iznos od 100.000,00 kuna; ne smije imati obveza iz radnih odnosa koje proizlaze iz obavljanja djelatnosti te nad njim ne smije biti pokrenut predstečajni ili stečajni postupak (čl. 4. ZSP). Ipak, status potrošača je samo početna pretpostavka za podnošenje prijedloga, a ako ta pretpostavka tijekom postupka otpadne, primjerice uslijed činjenice njegove smrti, doktrina ukazuje da se postupak može nastaviti sve dok postoji djeljiva imovina dostatna barem za pokriće troškova stečajnog postupka. Tu treba razlikovati dva slučaja, pokretanje i otvaranje stečajnog postupka. U prvom slučaju nasljednici potrošača ne smatraju se potrošačem u smislu ZSP, ali im pripadaju sva prava koja inače pripadaju nasljednicima po pravilima nasljednog prava. Naime, Zakon o nasljeđivanju²⁹ propisuje da nasljedno pravo nasljednik stječe u trenutku ostaviteljeve smrti (čl. 129. ZN). Štoviše, nasljednik, koji je prihvatio nasljedstvo, odgovara za ostaviteljeve dugove. No, nasljednik odgovara i svojom, a ne samo naslijeđenom imovinom, i to do visine vrijednosti naslijeđene imovine, čak i neovisno o tomu ako je, primjerice, nakon provedenog ostavinskog postupka, možebitno darovao svoje nasljedstvo (isto vidi čl. 62. ZSP). U drugom slučaju smatramo kako povjerenik nastavlja obavljati poslove vezane uz stečajnu masu. Dakle i u ovoj situaciji nasljednik ima prava, ali se ona ograničavaju na mogući ostatak stečajne mase. Ipak radi izbjegavanja potencijalnih problema, bilo bi preporučljivo *de lege ferenda* implementirati institut, koji postoji primjerice u slovenskom potrošačkom stečaju “*stečaj zapušćine*”³⁰, odnosno stečaj ostavinske mase.³¹

Uz postojanje dužnika potrošača, subjektivna pretpostavka pokretanja postupka je i postojanje barem jednog vjerovnika. Nadalje, u skladu s obvezom podredne primjene SZ u okviru stečajnog postupka nad imovnom potrošača (čl. 23. ZSP) postoje četiri kategorije vjerovnika: izlučni (čl. 147.-148. SZ), razlučni (čl. 149.-153. SZ), stečajni vjerovnici (čl. 137.-140. SZ) te vjerovnici stečajne mase (čl. 154.-158. SZ). Svi imaju isti interes: zaštitu prava na ostvarenje svojih tražbina. Izlučni vjerovnici imaju najprivilegiraniji položaj: tražbine koje takav vjerovnik ima odnose se na određenu stvar koja ne pripada stečajnom dužniku te se ta stvar kao takva ima “izlučiti” iz stečajne mase te mu se predati na njegov zahtjev. Položaj razlučnih vjerovnika je drugačiji od položaja izlučnih vjerovnika, iako je on još uvijek privilegirani u odnosu na onaj koji imaju stečajni vjerovnici. Naime, razlučni vjerovnici su vjerovnici koji za svoja potraživanja prema stečajnom dužniku imaju, primjerice, stvarno-pravna osiguranja. Stečajni vjerovnici su osobni vjerovnici dužnika koji u vrijeme otvaranja stečajnoga postupka imaju koju imovinsko-pravnu tražbinu prema njemu (čl. 137., st. 1. SZ). Oni svoje potraživanje prema dužniku mogu namirivati samo u okviru stečajnog postupka, neovisno o vrsti tražbine. Ipak kako je oslobođenje svojevrsna zakonom uređena nagodba, formalni isplatni redovi ne postoje. Dakle pravilo po kojem se stečajni vjerovnici prema svojim tražbinama razvrstavaju u isplatne redove relativizirano je

²⁹ NN, br. 48/03. - 33/15. dalje: ZN.

³⁰ Zakon o finansičnom poslovanju, postupkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju, Ur. list RS, št. 13/14 – uradnoprečiščenobesedilo, 10/15 – popr., 27/16, 31/16 – odl. US, 38/16 – odl. US in 63/16 – ZD-C, čl. 414.-418.

³¹ S obzirom na to da u starom SZ-u nije bilo moguće otvarati stečajni postupak nad stečajnom masom, sada je taj nedostatak ispravljen te je omogućen upis stečajne mase u sudski registar te je određeno da će se stečajnoj masi dodijeliti OIB. Vidi, čl. 437. - 439. SZ.

postojanjem plana ispunjenja obveza (vidi čl. 17. ZSP).³² Vjerovnici stečajne mase ne prijavljuju svoje tražbine, već mogu zahtijevati od povjerenika da im plati ono što duguje stečajna masa. Oni se namiruju redom kako dospijevaju njihove tražbine. Te tražbine temelje se na troškovima stečajnoga postupka i na ostalim obvezama stečajne mase. Troškovi stečajnoga postupka namiruju se prije ostalih obveza stečajne mase, a nakon njih ostale obveze stečajne mase. Dakle, vidimo da svaka od ovih kategorija ima različit zakonom utvrđen interes, način njegovog ostvarenja, ali i pravni položaj s kojeg djeluje (vidi čl. 59. ZSP).³³

Čitav postupak provodi se pod nadzorom i temeljem odgovarajućih odluka suda koji predstavlja tijelo postupka (čl. 29. ZSP). On odlučuje o otvaranju postupka stečaja potrošača; imenuje i razrješava povjerenika i nadzire njegov rad; određuje nagradu povjereniku; odlučuje o visini sredstava potrebnih potrošaču za primjerene životne potrebe/primjereni životni standard; odlučuje o odgodi prodaje nekretnine koja je potrošaču potrebna za stanovanje; odlučuje o obavljanju samostalne djelatnosti; određuje razdoblje provjere ponašanja; odlučuje o zaključenju i obustavi stečajnoga postupka; odlučuje o oslobođenju od preostalih obveza; odlučuje o opozivu oslobođenja potrošača od preostalih obveza te odlučuje o svim drugim pitanjima, ako prema ovom Zakonu ne odlučuje povjerenik (čl. 30. ZSP). Odluke u postupku stečaja potrošača sud donosi u obliku rješenja i zaključka. Dok se rješenjem odlučuje o meritumu stvari, zaključkom sud izdaje nalog službenoj osobi ili tijelu u postupku za obavljanje pojedinih radnji te odlučuje o upravljanju postupkom (čl. 26. ZSP). Prema odredbama Zakona o sudovima³⁴, provođenje stečajnog postupka potpada pod stvarnu nadležnost trgovačkih sudova (čl. 21., st., 1., t. 8. ZS). Ipak, u slučaju postupka stečaja nad imovinom potrošača poslovi su delegirani, tako da je za odluke u prvom stupnju isključivo stvarno i mjesno nadležan općinski sud na čijem području potrošač ima prebivalište, dok je za

³² Svakako će biti zanimljiv pravni položaj jamaca jer po informacijama nekih, za ovu problematiku relevantnih izvora (kao što je Svjetska banka) procjenjuje se da je 75% kredita osigurano jamstvima jamaca. Tako i detaljnije Svjetska banka, Sektor za razvoj privatnog i financijskog sektora, Područje Europe i Središnje Azije, Studija – Republika Hrvatska, *Dijagnostički pregled zaštite potrošača i financijske pismenosti*, Svezak II. Usporedba s dobrim praksama, veljača 2010., Washington DC, 7. Naime, kada govorimo o postupku potrošačkog stečaja pravilo je da se potrošač pravomoćnošću rješenja oslobađa preostalih obveza prema stečajnim vjerovnicima, pa čak i onima koji svoje tražbine nisu prijavili u potrošačko stečajnom postupku. On se oslobađa svojih obveza i prema jamcima jednako kao i prema stečajnim vjerovnicima. Zato jamci koji su izmirili *insolidum* obvezu prema vjerovniku, ne mogu tužbom zahtijevati regres od dužnika, već mogu svoje potraživanje ostvarivati podnošenjem prijave kao i svi stečajni vjerovnici. S druge strane, stečajni vjerovnici neovisno o oslobođenju dužnika od preostalih obveza zadržavaju pravo naplate tražbina od sudužnika i jamaca, kao i pravo na naplatu iz sredstava osiguranja ako se prava tih vjerovnika temelje na predbilježbi upisanoj u zemljišnoj knjizi. To pravo naplate odnosi se i na suodgovorne članove dužnikove obitelji, koji mogu ishoditi oslobođenje samo u postupku potrošačkog stečaja nad svojom imovinom. Stoga kako je otvaranje postupka potrošačkog stečaja bez sumnje “upad” u imovinskopravnu sferu jamca, što zahtjeva visok stupanj pravne sigurnosti i transparentnosti, sasvim je legitimno, a s praktičnog aspekta opravdano i korisno analizirati praksu ECHR-a u postupcima po čl. 1. Protokola br. 1. (*Pravo na mirno uživanje imovine*). U tom pogledu zanimljiva je presuda ECHR-a *Back v. Finland*, od 20. srpnja 2004., povodom zahtjeva br. 37598/97. koja je utvrdila da se ne radi o povredi prava na mirno uživanje imovine u slučaju kada se razmjerno umanju potraživanje jamaca.

³³ J. Čuveljak, *Stečajni zakon s komentarom i sudskom praksom i Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi s komentarom*, III. izd., Zgombići i partneri, Zagreb, 2013, 465-530.

³⁴ NN, br. 28/13., 33/15., 82/15. i 82/16. dalje: ZS.

odluku u drugom stupnju (postupak po žalbi) nadležan županijski sud u vijeću koje čini tri suca (čl. 21. ZSP).³⁵ Pravila o *iudexsuspectus* i *iudexinhabilis* su uobičajena, pa tako ako je podnesen zahtjev za izuzeće suca, sudac može nastaviti s radom u postupku dok se ne odluči o zahtjevu za izuzeće. O zahtjevu za izuzeće suca mora se odlučiti najkasnije u roku od tri dana, a ako se isti prihvati, ukinut će se radnje koje je poduzeo ili u čijem je poduzimanju sudjelovao izuzeti sudac (čl. 22. ZSP).

Položaj povjerenika kao tijela postupka je veoma značajan (čl. 29. ZSP). On obavlja javnu funkciju te operativno provodi postupak pod nadzorom i uz suradnju suda i drugih tijela stečajnog postupka. Složenost njegove funkcije najbolje prikazuje činjenica da bi u namjeri da se dosljedno analiziraju, pa i samo prikažu, sve njegove dužnosti i obveze, bilo potrebno analizirati i komentirati cjelokupan zakonski tekst. Stoga smatramo bitnim istaknuti kako prostor koji ovdje imamo, ne dopušta detaljnu raščlambu pa smo prinuđeni ograničiti se isključivo, po mišljenju autora, na njegovu ključnu dužnost upravljanja i raspolaganja imovinom koja ulazi u stečajnu masu. U okviru navedene funkcije povjerenik je dužan otvoriti poseban transakcijski račun (čl. 58., Zakona o platnom prometu³⁶) kod financijske institucije za svakog pojedinog potrošača nad kojim je otvoren stečajni postupak u skladu s nalogom suda (čl. 42. ZSP). Propust povjerenika da primljeni novac drži na transakcijskom računu može rezultirati zapljenom sredstava od strane povjerenikovih vjerovnika bilo u stečajnom ili ovršnom postupku nad imovinom povjerenika. U tom slučaju praksa naznačuje da bi trebalo priznati izlučno pravo vjerovnicima radi čijeg namirenja su sredstva prenesena na račun povjerenika. Iako u mnogome slična funkciji stečajnog upravitelja, ZSP kao *lexspecialis* je precizno definirao uvjete za imenovanje povjerenika, kao i jasna pravila o njegovim pravima, dužnostima i odgovornostima.³⁷ Ipak, jedno od temeljnih pitanja uspješnog vođenja stečajnih postupaka je i pitanje uređenja sustava kompenzacije (naknada) koje osiguravaju odgovarajući poticaj operativnom tijelu postupka - povjereniku.³⁸ Naime, postojeći sustav nagrade stečajnih upravitelja ispoljava brojne nedostatke u praksi. Jedan dio problema odnosi se na rješenja Stečajnog zakona, a drugi dio problema odnosi se na rješenja kako stare (NN, br. 189/03.) tako i nove Uredbe o kriterijima i načinu obračuna i plaćanja nagrade stečajnim upraviteljima (NN, br. 105/15.).³⁹ Ipak, donošenjem Uredbe

³⁵ Jedan od većih nedostataka ZSP je činjenica da je postupak stavljen u stvarnu nadležnost općinskih, a ne trgovačkih sudova, koji tradicionalno vode ovu vrstu postupaka, pa je pitanje hoće li sudovi koji nisu specijalizirani za ovu vrstu predmeta biti u stanju iste adekvatno i provoditi. Naime, objektivna potreba za specijalizacijom sudova nije nikakav hir, već nužan rezultat zahtjeva za učinkovitom stečajno pravnom sudskom zaštitom, a činjenica je da se općinski sudovi nisu se do sada susretali s složenom stečajnom problematikom dovodi u pitanje mogućnost adekvatnog provođenja postupka stečaja potrošača.

³⁶ NN, br. 133/09. i 136/12.

³⁷ Vidi, Pravilnik o polaganju stručnog ispita, obuci i usavršavanju povjerenika, NN, br. 12/16.; Pravilnik o pretpostavkama i načinu izvora povjerenika metodom slučajnog odabira, NN, br. 7/16. te Pravilnik o utvrđivanju lista povjerenika u postupku stečaja potrošača, NN, br. 12/16.

³⁸ Lj. HrastinskiJurčec, Pravni položaj stečajnog upravitelja u stečajnim postupcima, Zbornik radova: Ovrha i stečaj – aktualnosti zakonodavstva i sudske prakse, Inženjerski biro, Zagreb, 2007., 80. *etseq.*

³⁹ Uredba o kriterijima i načinu obračuna i plaćanja nagrade stečajnim upraviteljima, NN, br. 105/15. Podrobnije, D. Bodul/A. Vuković, "Uredba o kriterijima i načinu obračuna i plaćanja nagrade stečajnim upraviteljima", *Informator*, br. 6418, 2016, 11-15.

o nagradi povjerenika,⁴⁰ zakonodavac u ovom dijelu uvodi veoma bitnu novinu i čini se jedan od ključnih iskoraka u smjeru profesionalizacije funkcije povjerenika (podrobnije čl. 31.-43. ZSP).⁴¹

2.2. Stečajni razlozi

Pokretanje i otvaranje potrošačkog stečajnog postupka moguće je samo ako su ispunjene određene zakonske pretpostavke.⁴² Postojanje stečajnog razloga u svakom slučaju predstavlja objektivnu pretpostavku pokretanja i otvaranja sudskog stečajnog postupka nad imovinom potrošača.

2.2.1. Kriterij insolventnosti

ZSP načelno propisuje samo jedan stečajni razlog (materijalno-pravnu pretpostavku) kada je u pitanju poštenu potrošač: nesposobnost za plaćanje (tzv. insolventnost). Ona je, u smislu ZSP, nemogućnost ispunjenja dospjelih novčanih obveza. O pojmu dospelosti novčanih obveza osnovno pravilo sadrži Zakon o obveznim odnosima⁴³ i počiva na postulatu da se obveze imaju ispuniti na način i u vrijeme sukladno sadržaju obveze (odjeljak 2. ZOO). Kako bi stečajni razlog insolventnosti bio ispunjen, nemogućnost ispunjavanja novčanih obveza mora biti "trajnije" pa zakonodavac naznačuje kako neoboriva zakonska pretpostavka insolventnosti postoji ako najmanje 90 dana uzastopno potrošač nije u mogućnosti ispuniti jednu ili više dospjelih novčanih obveza u ukupnom iznosu većem od 30.000,00 kn (čl. 5. ZSP.). Dakle, da bi sud otvorio stečajni postupak, stečajni razlog mora biti učinjen sasvim izvjesnim, po prihvaćenom načelu strogog legaliteta. Izuzetak od predmnijeve insolventnosti ipak je dopušten (čl. 6., st. 3., reč. 1. SZ). Činjenica nastupanja stečajnog razloga dokazuje se potvrdom pravne osobe koja obavlja poslove platnoga prometa, dakle FINAe. Takva pravna osoba dužna je vjerovniku ili dužniku na njegov zahtjev bez odgode izdati potvrdu jer u protivnom odgovara za štetu koju bi zbog toga podnositelj zahtjeva mogao pretrpjeti (čl. 6., st. 4. SZ).

⁴⁰ Uredba o utvrđivanju kriterija i načina obračuna i plaćanja nagrade povjerenicima, NN, br. 13/16. dalje Uredba. Glavna kritika Uredbe je kako zanemaruje specifične okolnosti u kojima povjerenici trebaju obavljati svoje dužnosti. To su broj i kvaliteta povjerenika, način njihovog imenovanja, odnos sudaca i povjerenika, očekivana prosječna stečajna masa (budući da je struktura dugoročno blokiranih potrošača, čiji su računi blokirani više godina, takva da u njima dominiraju oni koji nemaju nikakve prihode). Ostaje i nadalje da sud o nagradi odlučuje u rokovima po vlastitoj procjeni te da povjerenik u većini stečajnih postupaka, kreditira stečajne postupke, barem kada se radi o nagradi za njegov rad.

⁴¹ U cilju osiguranja uspješne provedbe postupka stečaja potrošača, jer broj osoba koje su iskazale interes za polaganje stručnog ispita ne osigurava i ne jamči uspješnu provedbu postupka stečaja potrošača, Vlada RH planira proširiti krug osoba koje sud može izabrati za povjerenike ako na listi povjerenika nema upisanih osoba. Navedeno se planira napraviti Uredbom sa zakonskom snagom (koja će izmijeniti i dopuniti Zakon o stečaju potrošača) na način da se svim stečajnim upraviteljima omogućiti obavljati poslove povjerenika bez potrebe polaganja stručnog ispita za povjerenika. Isto tako, pojednostavljuje se obavljanje funkcije povjerenika od strane odvjetnika na način da odvjetnici nisu dužni polagati opći dio stručnoga ispita niti stručnu obuku u trajanju od jedne godine. Podrobnije na mrežnim stranicama: <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=3900> (20.03.2017.).

⁴² M. Dika, *op. cit.*, 35. *et seq.*

⁴³ NN, br. 35/05., 41/18., 125/11. i 78/15. - dalje: ZOO.

2.2.2. Kriterij “poštenog potrošača”

Uvođenjem modela potrošačkog stečaja u zakonodavstva postoji rizik od lako dostupnog otpusta dugova koji bi ohrabrivao nepoštene dužnike da svjesno naprave znatne dugove bez namjere njihove otplate. Stoga, kako se potrošački stečaj i slični postupci mogu zlorabiti, nužan je zaštitni element. To ukazuje na drugi kriterij, tj. poštenog potrošača. On je bitan jer sprječava zlorabu postupka od nepoštenog dužnika koji želi izbjeći plaćanje svojih dospjelih obveza. Pretpostavka je da je dužnik djelovao pošteno kada je pao u stanje insolventnosti. Takva presumpcija zahtijeva od dužnika potpuni prikaz imovinskog stanja, odnosno imovine i prihoda kada postane stranka u potrošačko stečajnom postupku. Njime se želi utvrditi i očuvati prihvatljive standarde ponašanja u poslovanju, primjerice, načelo savjesnosti i poštenja, zabranu zloupotrebe prava, dužnost ispunjenja obveze te zabranu prouzrokovanja štete te se razmatra tijekom cijelog postupka (čl. 2., st. 1., reč. 1. te čl. 75., st. 1., t. 4. ZSP).

2.3. Pravila i tijek postupka

Sukladno pravilima potrošačkog insolventijskog postupka, cilj ovog specifičnog izvanparničnog postupka je poštenog potrošača osloboditi od obveza koje preostanu nakon unovčenja njegove imovine i raspodijele prikupljenih sredstava vjerovnicima (oslobođenje od preostalih obveza) (čl. 2., st. 1. ZSP). Dakle, kod potrošačkog stečaja razlikujemo materijalno-pravni cilj koji se odnosi samo na potrošača i predstavlja upravo *differntiaspecifica* u odnosu na korporativni stečaj. Sam postupak je žuran/hitan pa sud može donositi odluke i bez usmene rasprave, *ex officio* odlučivati o činjenicama koje su važne za postupak i radi toga izvoditi sve potrebne dokaze (čl. 24. ZSP). Žurnosti je svakako pridonijelo utvrđivanje i propisivanje formulara za pojedine sudske radnje te se na taj način osim instruktivne uloge pridonosi većoj učinkovitosti u rješavanju problema sve većeg broja insolventnih potrošača (čl. 6. ZSP).

Posebne insolventijske odredbe pružaju potrošačima pravo na otpust dugova u tri etape.

Prva je određena u pokušaju potrošača da postigne izvansudski sporazum o ispunjenju obveza sa svojim vjerovnicima. Pokušaj, a ne postizanje izvansudskog sporazuma o reguliranju duga, preduvjet je pokretanja sudskog stečajnog postupka (čl. 8.-20. ZSP).

Slijedi ponovni pokušaj postizanja sporazuma o reguliranju duga u okviru sudskog stečajnog postupka uz mogućnost nametanja rješenja od strane suda kroz tzv. pravila o zabrani opstrukcije (čl. 44.-53. ZSP).

Ako u okviru druge etape postupka vjerovnici ne prihvate plan za reguliranje dugova dužnika, slijedi otvaranje postupka stečaja potrošača i likvidacija dužnikove zapljene imovine u okviru sudskog postupka za koji vrijede pojednostavljena pravila te, ovisno o prijedlogu dužnika, oslobađanje od preostalih dugova tijekom razdoblja do pet godina (tzv. razdoblje dobrog vladanja). Pritom se supsidijarno primjenjuju pravila stečajnog zakona o stečajnim, izlučnim i razlučnim vjerovnicima; vjerovnicima stečajne mase; pravnim posljedicama otvaranja stečajnoga postupka; unovčenju stečajne mase i unovčenju predmeta na kojima postoji razlučno pravo i namirenju stečajnih vjerovnika, osim odredbi o obustavi stečajnog postupka (čl. 53.-59. ZSP).

Kada govorimo o redovnim pravnim lijekovima protiv rješenja donesenoga u prvom stupnju može se izjaviti žalba u roku od 15 dana od dostave prvostupanjskoga rješenja. Prvostupanjski sud dužan je žalbu podobnu za odlučivanje dostaviti drugostupanjskom sudu u roku od osam dana od njezina primitka. Ako je protiv rješenja dopuštena posebna žalba, prvostupanjski sud će umnožiti dio spisa na koji se žalba odnosi i prijepis toga dijela spisa sa žalbom dostaviti drugostupanjskom sudu. Dok drugostupanjski sud ne donese odluku, u prvostupanjskom postupku poduzimat će se one radnje koje je moguće poduzimati prije pravomoćnosti pobijanoga rješenja, ako ovim Zakonom nije drukčije određeno. U svakom slučaju žalba nije suspenzivna, a drugostupanjski sud dužan je o žalbi odlučiti najkasnije u roku od 60 dana od primitka žalbe, ako ovim Zakonom nije drukčije određeno. S druge strane, od izvanrednih pravnih lijekova, dopuštena je samo tzv. "izvanredna revizija" (čl. 27. ZSP). ZSP inzistira na kratkim rokovima u kojima se donose odluke i usmjeravaju aktivnosti stečajnog postupka. Štoviše, ideja učinkovitosti i vremenski ograničenog trajanja stečajnog postupka bitna je odlika ZSP-a. Ova se ideja provlači čitavim tekstom i u najvećoj mjeri utječe na relativno kratke rokove koji se daju za ostvarenje pojedinih aktivnosti, pa i za dostavu. Naime, pismena se u postupku stečaja potrošača objavljuju putem mrežne stranice *e*-oglasna ploča sudova. Smatra se da je dostava pismena obavljena istekom osmog dana od dana objave pismena na mrežnoj stranici *e*-oglasna ploča sudova. Objava pismena na mrežnoj stranici *e*-oglasna ploča sudova smatra sedokazom da je dostava obavljena svim sudionicama, pa čak i onima za koje ovaj Zakon propisuje posebnu dostavu. Otvoreno je pitanje, je li se normiranjem da se određena rješenja objavljuju na *e*-oglasnoj ploči suda, odnosno da se stranci ne vrši osobno dostavljanje akta kojim se odlučuje o njenom pravu, obvezi ili na zakonom zasnovanom interesu, zbog čega objektivno nije u mogućnosti da se upozna sa sadržajem akta, dovodi u pitanje ostvarivanje prava na pravično suđenje i prava na jednaku zaštitu prava? U svakom slučaju sudionici postupka mogu zatražiti da im se pismena dostavljaju na kućnu adresu, na adresu elektroničke pošte ili u osobni korisnički pretinacno to nema pravni učinak na tijek rokova propisanih ovim Zakonom. U svakom sudu posebno za svakog potrošača vodit će se očevidnik pismena dostavljenih preko mrežne stranice *e*-oglasna ploča sudova u elektroničkom obliku prema vremenskom redosljedju objave. Očevidnik pismena je javan i mora biti dostupan zainteresiranim osobama tijekom cijeloga radnog vremena suda. U navedenom očevidniku pismena unosit će se podaci na temelju kojih se može utvrditi istovjetnost potrošača, broj predmeta, vrsta sudskoga pismena i dan objave pismena na mrežnoj stranici *e*-oglasna ploča sudova (čl. 25. ZSP).

2.3.1. Prva izvansudska faza

Kako bi se rasteretilo sudove od velikog broja očekivanih postupaka, zakonodavac je predvidio dužnost predlagatelja da pokuša u prvoj fazi postići sporazum sa svojim vjerovnicima u izvansudskom postupku tijekom određenog razdoblja prije podnošenja prijedloga za otvaranje postupka stečaja potrošača nadležnom općinskom sudu (čl. 8. ZSP). Svaki stečajni postupak je po svojoj prirodi i zakonskim propisima, postupak *inextremis* u cilju očuvanja vrijednosti sredstava i zaštite interesa vjerovnika koji se naplaćuju iz tih sredstava. Stoga i postupak može trajati najduže 30 dana od dana sastanka navedenoga u pozivu za sudjelovanje. U iznimnim slučajevima savjetovalište može produžiti rok za

dodatnih 30 dana ako ocijeni da postoji mogućnost sklapanja izvansudskog sporazuma između potrošača i svih njegovih vjerovnika ili ako su potrošač i svi njegovi vjerovnici suglasni da se izvansudski postupak produži. U protivnom izdaje se potvrda da je savjetovanje neuspješno (čl. 18. ZSP), a postojanje takve potvrde je preduvjet pokretanja druge sudske faze.

2.3.1.1. Aktivna legitimacija za pokretanje izvansudskog postupka

ZSP isključuje administrativno ovlaštenje za pokretanje stečajnog postupka i jasno definira tko može biti predlagatelj, odnosno predlagatelj. Izvansudski postupak pokreće se zahtjevom koji može podnijeti potrošač ili svaki njegov vjerovnik. Uz zahtjev za provedbu izvansudskog postupka potrošač je dužan priložiti popis imovine i obveza na propisanom obrascu te dokaz o postojanju stečajnog razloga. Ako je podnositelj zahtjeva vjerovnik, potrošač je dužan bez odgode dostaviti savjetovalištu popis imovine i obveza. Uz zahtjev za provedbu izvansudskog postupka vjerovnik je dužan priložiti isprave iz kojih proizlazi vjerojatnost postojanja njegove tražbine te izričiti pristanak potrošača za provedbu izvansudskog postupka (čl. 12. ZSP).

2.3.1.2. Tijelo ovlašteno za provođenje izvansudskog postupka

Uz važnost pretpostavki potrebnih za ulazak u postupak potrošačkog stečaja, iznimno je važna i struktura izvansudskog modela postupka u okviru kojeg će se odlučivati o postupku otpusta dugova. Hrvatski zakonodavac je odredio kako izvansudski postupak provodi posrednik u savjetovalištu. U osnovi radi se o vrsti formalnog postupka kojem je svrha, osim svojevrsnog posredovanja među sudionicima postupka, prikupljanje svih relevantnih podataka o potraživanjima vjerovnika kao i o potrošačevoj imovini. Pritom je kao savjetovališta odredio ustrojstvene jedinice FINAe i druge osobe koje će pravilnikom od strane ministarstva pravosuđa dobiti dozvolu za obavljanje poslova savjetovališta (čl. 9. i čl. 80., st. 2. ZSP).

S druge strane, operativno tijelo - posrednik - je djelatnik FINAe odnosno druga fizička osoba kojoj je ministar nadležan za poslove pravosuđa izdao dozvolu za obavljanje poslova posrednika. Posrednik može biti fizička osoba koja kumulativno ispunjava sljedeće: koja ima poslovnu sposobnost; koja ima završen diplomski sveučilišni studij čijim završetkom je stekla najmanje 300 ECTS bodova ili ima završen preddiplomski sveučilišni studij ili stručni studij čijim završetkom je stekla najmanje 180 ECTS bodova, iz područja ekonomije ili prava; koja ima iskustva u mirnom rješavanju sporova između strana sa suprotnim interesima ili iskustva u vođenju postupaka u kojima su sudjelovale strane sa suprotnim interesima; koja je dostojna za obavljanje poslova posrednika. Njegova je obveza osiguravati poštivanje osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti potrošača. Također je dužan vidjeti radi li se o poštenom potrošaču provjeravajući popis imovine i obveza koje je potrošač dužan priložiti pri podnošenju zahtjeva za provedbom izvansudskog postupka. Ipak možda i njegova najvažnija funkcija, iako se obavlja na zahtjev potrošača, pružanje je stručne pomoći potrošaču za sastavljanje plana ispunjenja obveza (vidi čl. 10., 13., 14. i 17. ZSP).

2.3.1.3. Modaliteti snošenja troškova

U objektivnu pretpostavku za pokretanje postupka može se svrstati i uplata predujma za pokriće troškova provođenja postupka u iznosu od 300 kn od strane predlagatelja. Kako za insolventnog potrošača troškovi ne bi trebali biti prepreka za rješavanje njegovih dužničkih problema, bilo sudskim ili izvansudskim postupkom zakonodavac pruža mogućnost i korištenja besplatne pravne pomoći.⁴⁴ Ipak, koliko je osnovna ideja besplatne pravne pomoći jasna i jednostavna – pomoći onima kojima je to potrebno pri pravu na pristup pravdi, osobito, u ostvarivanju njihovih prava, toliko su načini ostvarenja složeni. Štoviše, u skladu s odredbama čl. 6. Europske Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁴⁵ ne postoji obveza države da stranci, koja nema dovoljno sredstava, osigura besplatnu pravnu pomoć. U slučaju da se koja od navedenih pretpostavki ne ostvari, zahtjev se odbacuje kao nedopušten (čl. 15. ZSP).⁴⁶

2.3.1.4. Specifičnosti izvansudskog postupka

Savjetovalište je, nakon što je uplaćen predujam i nakon što je sastavljen plan ispunjenja obveza, dužno bez odgode objaviti na stranicama FINE poziv za sudjelovanje, čime se dostava poziva smatra obavljenom. Sastanak se može sazvati najranije 30 dana od dana objave poziva za sudjelovanje. Savjetovalište je dužno upozoriti potrošača da se poziv za sudjelovanje ne dostavlja osobno vjerovnicima te da ima mogućnost samostalnog obavještanja vjerovnika o vremenu i mjestu kada su pozvani pristupiti u savjetovalište.

Poziv za sudjelovanje sadržava: podatke za identifikaciju potrošača, vrijeme i mjesto kada su svi vjerovnici pozvani pristupiti u savjetovalište radi održavanja sastanka, uz naznaku podataka za identifikaciju vjerovnika navedenih u popisu imovine i obveza, te plan ispunjenja obveza.

Vjerovnici su ovlašteni pisanim putem savjetovalištu dostaviti svoje prijedloge za izmjenu ili dopunu plana ispunjenja obveza najkasnije u roku od 30 dana od dana objave poziva, a svi dostavljeni prijedlozi objavljuju se na stranicama FINAe (čl. 16. ZSP).

Smatra se da sklapanje izvansudskog sporazuma nije uspjelo ako neki od vjerovnika nakon objave poziva za sudjelovanje: izjavi da ne želi sudjelovati u izvansudskom postupku ili pokrene odnosno nastavi postupak ovrhe (čl. 19. ZSP). U protivnom izvansudski sporazum sklopljen između potrošača i vjerovnika (koji su sudjelovali) ima učinak izvansudske nagodbe i predstavlja ovršnu ispravu. Inače, nagodbe o dugu između vjerovnika i dužnika uređene su općim pravilima obveznog prava (čl. 150.-159. ZOO), ali se po prvi puta ta materija uređuje i u stečaju nad imovinom potrošača. Bitni sastojci takvog sporazuma su vrsta, opseg i vrijeme ispunjenja obveze te potvrda posrednika da je izvansudski sporazum sklopljen pred ovlaštenim savjetovalištem uz sudjelovanje posrednika. Iako ima snagu ovršne isprave,

⁴⁴ Vidi Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći, NN, br. 143/13. Dvojba je primjenjuju li se odredbe navedenog zakona, budući isti dopušta oslobođenje od svih ili dijela troškova isključivo u sudskom postupku, a ne u izvansudskim postupcima što je postupak pred FINA-om.

⁴⁵ NN-MU, br. 18/97., 6/99., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06. i 2/10. dalje: Konvencija.

⁴⁶ D. Bodul, "Troškovi osobnog stečaja: neuralgična točka svih sustava", *Pravo u gospodarstvu*, vol. 53, 2014., no. 3, 725-739.

izvansudski sporazum nema pravnog učinka na vjerovnike koji ga nisu sklopili dok vjerovnik koji je sklopio izvansudski sporazum može u prijedlogu za ovrhu zahtijevati prioritet u naplati svoje dospjele tražbine. Pretpostavka je da je tražbina vjerovnika koji nije sklopio izvansudski sporazum nastala prije sklapanja izvansudskog sporazuma te da vjerovnik koji nije sklopio izvansudski sporazum nije bio naveden u popisu imovine i obveza, a savjetovalištu nije dostavio svoje prijedloge za izmjenu ili dopunu plana ispunjenja obveza najkasnije u roku od 30 dana od dana objave poziva za sudjelovanje (čl. 20. ZSP). Poredbeno-pravna iskustva pokazuju da planovi otplate duga najčešće ne uspijevaju zbog toga što većina vjerovnika ne želi prihvatiti izvansudske sporazume ili zbog činjenice da većina dužnika ima skromne zapljenive prihode kojima bi financirala višegodišnji plan otplate duga, ili vjerovnici, koji imaju velike tražbine, neće prihvatiti plan otplate duga, iako nemaju nikakvo ekonomsko opravdanje. S druge strane, ako je cilj postizanje izvansudskog sporazuma, mora se poduzeti “agresivniji” pristup u uvjeravanju vjerovnika da pristupe planu otplate duga u izvansudskoj fazi postupka. Kako sporazumi o reguliranju duga imaju pravnu formu ugovora, poredbena iskustva pokazuju kako pasivnost vjerovnika nerijetko potkopava takve sporazume. Uzroci neaktivnosti mogu biti različiti, od nedovoljnog poznavanja postupka i prava koje imaju, neusuglašenosti s drugim vjerovnicima ili nezainteresiranosti za ishod postupka, posebno ako je riječ o potrošačko stečajnim postupcima koji su relativno male vrijednosti, itd. Posljedica neaktivnosti, bez obzira na uzroke, je odugovlačenje i u konačnici neučinkovitost samog izvansudskog postupka.

2.3.2. Druga sudska faza

Zemlje se nerijetko opredjeljuju za kombinaciju sudskih i izvansudskih postupaka tako da, ako se ne postigne dogovor u izvansudskoj fazi, pokreće se sudski postupak. Iznimka su, primjerice, Engleska i Slovenija, jer se ne zahtjeva pokušaj izvansudskog dogovora s vjerovnicima. S druge strane, kao i u Hrvatskoj, u većini zemalja postoji zakonska obveza izvansudskog pokušaja postizanja sporazuma s vjerovnicima kao pretpostavka pristupanja sudskom postupku (Njemačka, SAD, Francuska, Grčka).

2.3.2.1. Pokretanje sudskog postupka, pripremno ročište i njegov tijek

Postupak stečaja potrošača pokreće se na prijedlog potrošača koji se može podnijeti u roku od tri mjeseca od dana izdavanja potvrde da pokušaj izvansudskog postizanja sporazuma nije uspio. Uz prijedlog za otvaranje postupka stečaja, potrošač je dužan priložiti navedenu potvrdu, popis imovine i obveza te plan ispunjenja obveza jer se u protivnom prijedlog odbacuje (čl. 44. ZSP).

Ipak, zakonodavac daje još jednu mogućnost potrošaču i vjerovnicima da suglasno poslije pokretanja, a prije otvaranja sudskog postupka, zatraže od suda zastoj, koji može trajati najduže tri mjeseca, u cilju pokušaja sklapanja sporazuma o reguliranju duga. Istekom navedenog razdoblja postupak se nastavlja *ex offio* (čl. 46. ZSP).

U svakom slučaju prije donošenja odluke o otvaranju postupka stečaja potrošača sud će zakazati pripremno ročište na kojem će se raspravljati i glasovati o planu ispunjenja obveza (čl. 47., st. 1. ZSP). Vrijeme između objave poziva na mrežnoj stranici *e*-oglasna ploča sudova za pripremno ročište i pripremnog ročišta ne može biti kraće od 60 dana s tim da je

svatko legitimiran izvršiti uvid u popis imovine i obveza i plan ispunjenja obveza u pisarnici nadležnog suda. Poziv za pripremno ročište sadržava poziv vjerovnicima da se očituju na plan ispunjenja obveza u roku od 30 dana od objave poziva za pripremno ročište na mrežnoj stranici e-oglasna ploča sudova. U pozivu za pripremno ročište sud će upozoriti na pravne posljedice koje će nastupiti zbog propuštanja roka za podnošenje zahtjeva za dopunu ili izmjenu popisa. Drugim riječima, vjerovnici čije tražbine nisu sadržane u popisu imovine i obveza niti su pri izradi plana ispunjenja obveza uzete u obzir mogu zahtijevati njihovo namirenje samo ako su u roku od 30 dana od objave poziva za pripremno ročište podnijeli zahtjev za dopunu ili izmjenu popisa (čl. 48. ZSP). U slučaju da sud ocijeni realnom mogućnost sklapanja sporazuma, ima jednokratnu mogućnost odgoditi pripremno ročište (čl. 47., st. 2. ZSP).

Pripremno ročište započinje razmatranjem plana ispunjenja obveza koji se može na prijedlog pojedinih vjerovnika ili potrošača dopuniti ili izmijeniti. Svaki vjerovnik ima pravo zahtijevati provjeru i dopunu svih tražbina sadržanih u popisu imovine i obveza, pri čemu potrošač ima pravo zahtijevati provjeru svih tražbina koje se naknadno unose u plan na prijedlog vjerovnika. Ako potrošač ili koji od vjerovnika ospori tražbinu vjerovnika, smatrat će se da plan ispunjenja obveza nije prihvaćen (čl. 49. ZSP). U protivnom vjerovnik koji se u roku od 30 dana od objave poziva za pripremno ročište nije izjasnio o planu ispunjenja obveza, smatra se da je dao svoj pristanak na plan. U svakom slučaju, ako nijedan vjerovnik nije uskratio pristanak na plan ispunjenja obveza, smatra se da je plan prihvaćen. Štoviše, u cilju obustave postupka potrošač može izmijeniti plan ispunjenja obveza u roku koji odredi sud i s uputama vjerovnika koji je uskratio pristanak na plan ispunjenja obveza. U tom slučaju sud će odgoditi pripremno ročište i ponoviti poziv za pripremno ročište. Stoga ako dođe do sporazuma, prihvaćeni plan unosi se u zapisnik i ima učinak sudske nagodbe (čl. 50. u vezi s čl. 47., st. 2. ZSP). S ciljem sprječavanja opstrukcije od strane nezadovoljnih vjerovnika sud svojom odlukom može nadomjestiti nedostajući pristanak vjerovnika ako su kumulativno ispunjene sljedeće pretpostavke. Dakle, ako je većina svih vjerovnika prihvatila plan ispunjenja obveza (tzv. personalni kriterij); ako zbroj tražbina vjerovnika koji su dali svoj pristanak prelazi polovinu ukupnih tražbina te ako se vjerovnik koji je uskratio pristanak planom ispunjenja obveza ne dovodi u (ekonomski) lošiji položaj od onoga u kojem bi bio u slučaju otvaranja postupka stečaja potrošača i oslobođenja od preostalih obveza (tzv. imovinski kriterij). Cilj je da nametnuti plan ispunjenja obveza bude uravnotežen i prihvatljiv za većinu vjerovnika jer se ne očekuje da će sve skupine racionalno pristupiti postupku usuglašavanja i prihvaćanja plana. Sud će odluku donijeti nakon što omogući očitovanje vjerovnicima koji su uskratili pristanak na plan ispunjenja obveza, a pritom se dosta nejasno naznačuje kako će se pravni položaj razlučnih vjerovnika posebno raspraviti. Ako plan ispunjenja obveza bude prihvaćen, prijedlog za otvaranje postupka stečaja potrošača smatra se povučenim. U protivnom, sud će otvoriti (sudski) postupak stečaja potrošača (čl. 53. ZSP).

2.3.2.2. Modaliteti snošenja troškova

Troškove postupka stečaja potrošača predujmljuje potrošač u paušalnom iznosu koji odredi sud, a koji ne može biti manji od 1.000,00 kuna. U slučaju da potrošač nije u mogućnosti predujmiti troškove postupka, a ima imovine, sud može odlučiti da se troškovi postupka predujme iz proračunskih sredstava, a predujmljeni troškovi postupka naknade

prioritetno iz unovčene imovine potrošača. Kao i u prvoj fazi postupka, potrošač koji nije u mogućnosti predujmiti troškove postupka, a nema imovine, može se osloboditi obveze uplate predujma na način i uz pretpostavke propisane posebnim propisom kojim se uređuje besplatna pravna pomoć. S druge strane, svaki vjerovnik snosi svoje troškove postupka (čl. 45. ZSP te vidi čl. 139., st. 1., t. 2. SZ).

2.3.3. Treća sudska faza

U slučaju da na pripremnom ročištu plan ispunjenja obveza nije prihvaćen i ako utvrdi postojanje stečajnog razloga, sud će donijeti rješenje o otvaranju postupka stečaja potrošača. Uslijed činjenice otvaranja stečajnog postupka nastaju određene pravne posljedice koje se odnose na pravni položaj subjekata u stečajnom postupku, njihove radnje, druge postupke te pravne poslove (čl. 53. ZSP).

2.3.3.1. Otvaranje stečajnog postupka nad imovinom potrošača

Rješenje o otvaranju postupka stečaja potrošača mora sadržavati: podatke za identifikaciju potrošača; podatke za identifikaciju povjerenika; dan, sat i minutu otvaranja postupka stečaja potrošača; poziv vjerovnicima da povjereniku u roku od 60 dana od dana objave toga rješenja prijave svoje tražbine; poziv razlučnim i izlučnim vjerovnicima da povjerenika u roku od 60 dana od dana objave toga rješenja podneskom obavijeste o svojim pravima; poziv dužnicima potrošača da svoje obveze bez odgode ispunjavaju povjereniku za potrošača te poziv na ispitno ročište i izvještajno ročište (čl. 54., st. 1. ZSP). Vrijeme između zadnjega dana roka za prijavljivanje tražbine i ispitnoga ročišta ne smije biti kraće od osam dana ni duže od dva mjeseca. Izvještajno ročište ne može se održati prije ispitnoga ročišta ni 15 dana od dana održavanja toga ročišta, a postoji mogućnost njihovog spajanja tako da se najprije održi ispitno ročište, a zatim izvještajno ročište (čl. 55. ZSP). Samo rješenje se *ex officio* opisuje u javne knjige te se objavljuje na *e*-oglasnoj ploči suda (čl. 54., st. 2. i 3. SZ). Moment objave je ključan jer pravne posljedice otvaranja stečajnoga postupka, kao i u SZ, nastupaju u trenutku kad je rješenje o otvaranju stečajnoga postupka objavljeno na mrežnoj stranici *e*-oglasna ploča sudova, odnosno od točno određenog sata i minute kad je navedeni oglas objavljen (čl. 57., st. 1. ZSP). Paralelno s navedenim radnjama, rješenje se dostavlja potrošaču; pravnim osobama koje za potrošača obavljaju poslove platnoga prometa; ispostavi porezne uprave prema prebivalištu potrošača te nadležnom državnom odvjetništvu (čl. 56. ZSP).

2.3.3.2. Pravne posljedice otvaranja stečajnog postupka nad imovinom potrošača

Pravne posljedice otvaranja postupka stečaja potrošača nastupaju trenutkom objave rješenja o otvaranju postupka stečaja potrošača na mrežnoj stranici *e*-oglasna ploča sudova. Kako se supsidijarno primjenjuje SZ, on, poput starog SZ iz 1997., posljedice dijeli na tri skupine: osnovne pravne posljedice (čl. 150. - čl. 180.), učinak stečaja na ispunjenje pravnih poslova (čl. 181. - čl. 197.) i pobijanje pravnih radnji stečajnog dužnika (čl. 198. - čl. 215.). Ipak, ako rješenje o otvaranju postupka stečaja potrošača u povodu žalbe bude ukinuto, a u ponovnom postupku stečaj nad potrošačem bude opet otvoren, smatrat će se da su pravne posljedice otvaranja postupka nastupile od trenutka objave prvog rješenja o otvaranju postupka stečaja potrošača na mrežnoj stranici *e*-oglasna ploča sudova (čl. 57., st. 2. ZSP).

2.3.3.3. Slučajevi u kojima se otvoreni stečajni postupak ne provodi

Ako sud na temelju isprava koje se nalaze u sudskom spisu stekne uvjerenje da imovina potrošača koja bi ušla u stečajnu masu nije dovoljna ni za namirenje troškova postupka ili je neznatne vrijednosti, donijet će odluku o otvaranju i zaključenju postupka stečaja potrošača te istodobno imenovati povjerenika i odrediti razdoblje provjere ponašanja u trajanju od pet godina. Povjerenik će nakon zaključenja postupka, u razdoblju provjere ponašanja, u ime i za račun potrošača unovčavati imovinu potrošača i prikupljenim sredstvima namiriti nastale troškove postupka. O obavljenim radnjama povjerenik je dužan podnositi izvješća sudu. Ako potrošač u razdoblju provjere ponašanja stekne imovinu iz koje se mogu namiriti vjerovnici, na odgovarajući će se način primijeniti odredbe Stečajnog zakona o nastavljanju postupka radi naknadne diobe u slučajevima u kojima se otvoreni stečajni postupak ne provodi (čl. 58. ZSP).

2.3.3.4. Pravila o ograničenju odgovornosti potrošača

U teoriji postoji više modela ograničenja odgovornosti: sustav abandona, sustav kvantitativno ograničenje odgovornosti te ovršni (pekulijarni) sustav. Ipak osnovno je pravilo ZOOa da svaki subjekt prava odgovara za svoje obveze cijelom svojom imovinom, ako drugačije nije propisano (čl. 65., st. 2. ZOO).

2.3.3.5. Zapljeljiva imovina potrošača

U skladu s prethodno rečenim i u postupku stečaja potrošača, potrošač, stečajnim vjerovnicima odgovara za obveze osobno, neograničeno, onim predmetima koji nisu izuzeti iz stečajne mase. Pravo izuzimanja pruža dužnicima privilegiju da zadrže određenu imovinu, iako su njihovi vjerovnici ostali nenamireni. Imovina koju dužnik može zadržati, naziva se izuzeta imovina. Drugim riječima, vjerovnici nemaju pravo naplate svoje tražbine iz vrijednosti tako zaštićene imovine. Oni mogu naplatiti svoje tražbine samo iz tzv. neizuzete imovine dužnika. Dakle, ZSP u pogledu ograničenja odgovornosti samo upućuje na odgovarajuću primjenu Ovršnog zakona⁴⁷. Ovršno ograničenje odgovornosti potrošača u stečajnom je postupku uređeno pravilima o stečajnoj masi koja obuhvaća cjelokupnu imovinu potrošača koju je potrošač stekao do zaključenja stečajnoga postupka i imovinu koju će steći do isteka razdoblja provjere ponašanja, osim imovine na kojoj se ne može provesti ovrha u skladu sa zakonom kojim se uređuje ovršni postupak. Pri tomu postoje dvije kategorije: one koje su apsolutno izuzete i one na kojima je ovrha ograničena (čl. 60. ZSP. u svezi s čl. 4., 91., 135., 172., 173. i 212. OZ). O navedenom ograničenju vodit će povjerenik računa već pri preuzimanju imovine koja ulazi u stečajnu masu, ali i njenom unovčenju te kroz vođenje posebnog transakcijskog računa. Naime, povjerenik je dužan voditi računa o dostojanstvu potrošača i o tomu da potrošaču mjesečno ostane dovoljno sredstava za primjerene životne potrebe/primjereni životni standard. U to ulaze i troškovi stanovanja (najamnina, komunalne naknade, električna energija, plin, grijanje, voda, odvodnja i drugi troškovi stanovanja u skladu s posebnim propisima) koje potrošač samostalno namiruje. U tom kontekstu zabranjeno je unovčenje imovine ispod najniže prodajne cijene po kojoj se pojedini dio

⁴⁷ NN, br. 11/12., 25/13., 93/14. i 55/16.

imovine može prodati prema pravilima ovršnog postupka pri unovčenju stečajne mase. Štoviše, sud može donijeti odluku da se neće unovčavati dijelovi imovine potrošača ako bi troškovi unovčenja bili veći od iznosa ostvarenog unovčenjem, u kojem slučaju će potrošaču odrediti rok u kojem mora na poseban račun povjerenika uplatiti iznos koji odgovara iznosu koji bi se ostvario unovčenjem. To je jedan od preduvjeta oslobađanja od preostalih obveza (čl. 63. ZSP).

2.3.3.6. Pravo na dom i čl. 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Sam pojam doma je autonoman pojam u okviru značenja čl. 8., st. 1. Konvencije. U francuskoj verziji teksta EKLJP koristi se sintagma *domicile* koji ima puno šire značenje od engleskog pojma *home*. Prema praksi ECHRa domom se smatra fizički definirani prostor gdje se razvija privatni i obiteljski život.⁴⁸ Stoga nije ni čudno da je zakonodavac u svijetlu ekonomskih i socijalnih okolnosti u državi posebnu pažnju u okviru ZSP posvetio pravu na dom. Naime, nekretnina, dom potrošača, u praksi hrvatskih sudova je delikatno pitanje. Prvenstveno iz socijalnih razloga jer se dužniku može prodati kuća ili stan u kojem stanuju, zbog ekonomskih razloga jer su vrijednosti nekretnina uvijek veće od nekih drugih predmeta ovrha, iz socioloških razloga jer se prodajom nekretnina u kojima dužnici stanuju stvaraju beskućnici, odnosno osobe koje moraju iznajmljivati stanove *et seq.* Stoga potrošač može obrazloženim prijedlogom od suda zahtijevati da se do okončanja razdoblja provjere ponašanja ne prodaje nekretnina koja mu je potrebna za stanovanje pod pretpostavkom: da u vlasništvu nema drugu nekretninu te da nema na raspolaganju drugi smještaj niti ga je u mogućnosti osigurati. Sud je dužan pozvati vjerovnike koji imaju razlučno pravo na nekretnini da se u roku od osam dana očituju o prijedlogu potrošača i izjasne daju li svoj pristanak. O prijedlogu potrošača odlučuje sud u roku od 15 dana od dana podnošenja prijedloga odnosno isteka roka za očitovanje vjerovnika koji imaju razlučno pravo na nekretnini uzimajući u obzir da nekretnina mora biti razmjerna osnovnim stambenim potrebama potrošača. Dakle, sud ima diskrecijsko ovlaštenje odlučiti da se nekretnina ne prodaje do okončanja razdoblja provjere ponašanja nakon kojeg razdoblja će ocijeniti svrhovitost prodaje nekretnine, vodeći računa o opsegu namirenja svih vjerovnika koji će se namiriti iz prodajne cijene nekretnine. Protiv odluka o prodaji ili ne prodaji vjerovnici i potrošač mogu podnijeti žalbu u roku od tri dana od obavljene dostave. U svakom slučaju ako prodaju nekretnine sud ocijeni svrhovitom, *ex offio* će pokrenuti ovršni postupak radi naplate novčane tražbine te odrediti ovrhu na nekretnini potrošača.⁴⁹ Samu prodaju nekretnine provodi FINA, čija je nadležnost određena čl. 132.a OZ prema kojem se zahtjev za prodaju i ostala pismena u postupku prodaje nekretnina dostavljaju regionalnim centrima Agencije čija se mjesna nadležnost utvrđuje prema nadležnosti suda koji provodi ovrhu, dakle suda na čijem se području nekretnina nalazi. U navedenom ovršnom postupku sudjeluje povjerenik s

⁴⁸ D.J. Harris, M. O'Boyle, C. Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, Oxford, Oxford University Press, 2009, 376.

⁴⁹ Podrobnije, G. Mihelčić, "Novosti u ovrši na nekretnini", *Pravo i porezi*, 10/2014., 7-14.; D. Bodul, "Uloga Financijske agencije (FINE) kao uslužnog servisa "insolventijskim" sudovima – funkcionalizacija ili dejudicializacija insolventijsko pravne zaštite?" *XII. Majsko savjetovanje – Zbornik radova, Usluge i uslužna pravila*, Kragujevac, 2016, 659-683.

ovlastima ovrhovoditelja, troškovi prodaje plaćaju se iz plaćene kupovnine, a vjerovnici se namiruju prema pravilima o namirenju stečajnih vjerovnika (čl. 64. ZSP). Na prijedlog povjerenika, razlučnog vjerovnika ili potrošača, sud može odlučiti da se imovina, dakle i nekretnina, na kojoj postoji različno pravo u određenom razdoblju unovči slobodnom pogodbom. Obveza je da se navedena radnja izvrši u određenom roku. Ipak, takva prodaja ima ograničenje pa se ne smije prodati ispod polovine procijenjene vrijednosti (čl. 65. ZSP).⁵⁰

2.3.3.7. Poduzetnička imovina potrošača

Potrošač ima mogućnost nakon otvaranja postupka stečaja potrošača i u razdoblju provjere ponašanja zahtijevati od suda dopuštenje za obavljanje samostalne djelatnosti. Pri tomu je dužan navesti djelatnosti koje namjerava obavljati, planiranu dobit ili dohodak te druge pretpostavke na temelju kojih bi sud mogao utvrditi osnovanost zahtjeva. Naime, kako smo stečajnu masu okarakterizirali kao zapljenivi dio imovinske mase stečajnog dužnika, odnosno preciznije zapljenivi dio imovinske aktive stečajnog dužnika, on je u mogućnosti zatražiti da se iz stečajne mase izuzmu strojevi, oprema, materijal ili drugi dio imovine potreban za obavljanje djelatnosti, osim nekretnina. Ipak pri podnošenju takvog zahtjeva potrošač je dužan naznačiti mjesečni iznos naknade za imovinu izuzetu iz stečajne mase, a za koju se obvezuje uplaćivati u stečajnu masu iznos koji ne može biti veći od 1% tržišne vrijednosti dijela imovine koja je izuzeta iz stečajne mase. Pri tomu treba imati na umu da mali poduzetnici, zahvaljujući nedorečenim propisima (vidi primjerice, čl. 36. Zakona o obrtu⁵¹ te čl. 3. Zakona o trgovačkim društvima),⁵² najveći dio imovine ne unose u poduzeće, pa osobna imovina predstavlja pretežiti dio njihove imovine. U svakom slučaju, sud može, uz prethodno mišljenje povjerenika i vjerovnika, dopustiti obavljanje samostalne djelatnosti ako stekne uvjerenje da će potrošač obavljanjem djelatnosti ostvariti dobit ili dohodak i da će biti u mogućnosti plaćati mjesečni iznos naknade za imovinu izuzetu iz stečajne mase. U protivnom sud će, na prijedlog povjerenika ili vjerovnika, ukinuti dopuštenje za obavljanje samostalne djelatnosti pogotovo ako potrošač redovito ne plaća mjesečnu naknadu za imovinu izuzetu iz stečajne mase; u izvješću o dobiti i gubitku iskaže gubitak ili se takav gubitak utvrdi analizom, osim ako sud stekne uvjerenje da će potrošač u sljedećem razdoblju ostvariti dobit ili dohodak ili ne ispunjava tekuće porezne obveze. U slučaju ukidanja dopuštenja za obavljanje samostalne djelatnosti, u stečajnu masu vratit će se izuzeti dio imovine i ostvarena dobit ili dohodak, a neispunjene obveze nastale obavljanjem samostalne djelatnosti smatrat će se troškovima postupka (čl. 66. i 67. ZSP).

⁵⁰ Spuštajući se na praktičnu i empirijsku razinu svjedoci smo kako dosadašnja iskustva hrvatskih sudova ukazuju kako je pitanje prava na dom veoma osjetljiva tema iz niza razloga. Ipak navedena tema je suviše kompleksna, vremenski i prostorno, političko-ekonomski i institucionalno senzibilna, pa bi analiza zahtijevala znano širi prostor. Ipak trebamo istaknuti kako ostaje otvoreno pitanje je li naša sudska praksa osposobljena da se po hitnom postupku transformira od prakse "pozitivizma" u praksu "kreativizma i sudskog aktivizma" budući se preko ECHR-a i njegove koncepcije prava dom afirmira načelo precedentalnog prava i time sudske prakse ECHR kao formalnog izvora prava. Podrobnije, S. Grbić, D. Bodul, Kratka prolegomena o pravu na dom u Zakonu o stečaju potrošača, rad prihvaćen za objavu u Reviji za socijalnu politiku. Dostupan kod autora.

⁵¹ NN, br. 143/13.

⁵² NN, br. 111/93., 34/99., 121/99., 52/00., 118/03., 107/07., 146/08., 137/09., 125/11., 152/11., 111/12., 68/13. i 110/15.

2.3.3.8. Skupna imovina kod imovinskih zajednica

Ako je otvoren postupak stečaja potrošača nad imovinom jednoga bračnog druga, udio toga bračnog druga u imovini bračnih drugova ulazi u stečajnu masu ako se na tom udjelu prema zakonu kojim se uređuje ovršni postupak može protiv dužnika provesti ovrha. Podjela imovine provest će se izvan postupka stečaja potrošača, na zahtjev povjerenika (čl. 61. ZSP). Dvojbu potencijalno može predstavljati imovina/stečevina izvanbračnih drugova koju ZSP ne spominje, a koja se prema pravilima obiteljskog prava može pod određenim okolnostima smatrati bračnom stečevinom. Za onu izvanbračnu stečevinu koja je po pravilima obiteljskog prava izjednačena sa bračnom, smatra se dopuštenim u izvanparničnom postupku tražiti utvrđenje udjela potrošača u takvoj imovini i u stečajnu masu zahvatiti dužnikov udio (čl. 11., st. 1. i 2. Obiteljskog zakona⁵³). Zakon izriječno ne spominje druge imovinske zajednice, ali pretpostavljano da se na takve zajednice također primjenjuje pravilo o pravu na traženje utvrđenja udjela potrošača u zajedničkoj imovini radi unosa udjela u stečajnu masu (primjerice, imovina osoba koje su u registriranoj životnoj zajednici, čl. 4., st. 1. Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola).⁵⁴

Ako je potrošač stekao nasljedstvo ili zapis prije otvaranja ili tijekom postupka stečaja potrošača, samo se on ima pravo prihvatiti ili odreći nasljedstva ili zapisa ili ustupiti svoj nasljedni dio. Naime, čin prihvaćanja nasljedstva osobni je čin, pa povjerenik ne može prihvatiti nasljedstvo umjesto dužnika. Ipak u slučaju da se odrekne ili ustupi svoj nasljedni dio nakon otvaranja postupka stečaja potrošača ili u tri godine prije podnošenja prijedloga za otvaranje postupka stečaja potrošača, sud će, po saslušanju vjerovnika i potrošača, ocijeniti razloge takvog odricanja odnosno ustupanja te od kakvog je to utjecaja pri odluci o oslobođenju od preostalih obveza. Na taj način se sprječava potencijalno nelogična situacija u kojoj se vjerovnici nedostatno namiruju iz redovnih prihoda, a nakon sedam godina dužnik ishodi oslobođenje od preostalih obveza neovisno o izmijenjenoj financijskoj situaciji (čl. 62. ZSP).⁵⁵

2.3.4. Zaključenje stečajnog postupka nad imovinom potrošača

Prije zaključenja postupka stečaja povjerenik je dužan sastaviti završni diobni popis o kojem se raspravlja na posebnom ročištu. Rok za prigovore vjerovnika iznosi 15 dana od dana objave završnog diobnog popisa, dok će se neobrazložene prigovore odbaciti bez pozivanja podnositelja na njihov ispravak ili dopunu (čl. 68. ZSP).

2.3.4.1. Razdoblje provjere ponašanja i postupak oslobađanja od preostalih obveza

Rješenjem o zaključenju postupka stečaja potrošača sud će odrediti razdoblje provjere ponašanja koje ne može biti kraće od godinu dana ni duže od pet godina. Pretpostavka za oslobođenje je provođenje stečaja nad potrošačevom imovinom, unovčenje imovine i

⁵³ NN, br. 103/15.

⁵⁴ Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola, NN, br. 92/14.

⁵⁵ Vidi V. Lovrić, "Stečajni postupak nad imovinom dužnika pojedinca". Dostupno na mrežnim stranicama: http://www.sudacka-mreza.hr/doc/sr/radovi/Viktorija_Lovric_-_Stecaj_nad_imovinom_pojedinca.pdf (12.01.2017.).

namirenjem vjerovnika u omjeru u kojemu je to bilo moguće te da je ostalo nenamirenih potraživanja stečajnih vjerovnika. Dodatno se zahtijeva da dužnik sve svoje zapljene prihode iz narednih nekoliko godina prepusti povjereniku radi naplate preostalih tražbina stečajnih vjerovnika (čl. 71. ZSP). Iznimno, potrošač se neće osloboditi od preostalih obveza i sud neće odrediti razdoblje provjere ponašanja ako potrošač do zaključenja postupka stečaja potrošača izjavi da ne želi oslobođenje od preostalih obveza ili ako je potrošač u posljednjih deset godina koje su prethodile podnošenju prijedloga za otvaranje postupka stečaja potrošača oslobođen od preostalih obveza ili mu je oslobođenje uskraćeno. Samo razdoblje provjere ponašanja počinje teći od pravomoćnosti rješenja o zaključenju postupka stečaja potrošača (čl. 69. ZSP).

2.3.4.2. Raspolaganje imovinom potrošača i položaj povjerenika

U razdoblju provjere ponašanja povjerenik je dužan unovčavati i raspodjeljivati potrošačevu imovinu u skladu sa završnim diobenim popisom. Sam potrošač ne može sklapati ugovore i obavljati druge pravne poslove ili radnje koje se odnose na raspolaganje njegovom imovinom koja ulazi u stečajnu masu. U slučaju da imovina koja se ne može unovčiti do isteka razdoblja provjere ponašanja u skladu sa završnim diobnim popisom, smatrat će se neunovčivim predmetom stečajne mase i ostaje potrošaču (čl. 40 i 70. ZSP).

Obzirom da se oslobađanje odgađa na višegodišnje razdoblje, kroz to razdoblje dužnik može promijeniti više poslodavaca ili steći prava na druge zapljene prihode. Stoga je potrošač dužan sudu i povjereniku, na njihov zahtjev, dati obavijesti o svom poslu ili svojim nastojanjima da nađe posao. Štoviše, dužan je predati povjereniku imovinu koju stekne nasljeđivanjem te je dužan bez odgode prijaviti povjereniku svaku promjenu mjesta stanovanja ili mjesta zaposlenja (čl. 73. ZSP).

2.3.4.3. Prava vjerovnika za trajanja ustupa

Temeljno je pravilo da u razdoblju provjere ponašanja na povjerenika prelazi pravo raspolaganja imovinskim pravima koja ulaze u stečajnu masu potrošača, a s kojima povjerenik raspolaže u ime i za račun potrošača. Potrošač pravo raspolaganja imovinskim pravima prenosi na povjerenika izjavom o ustupu koju je dužan dati na zapisnik pred sudom, a u kojoj se slaže da se sva primanja, naknade i darovi koji nisu izuzeti od ovrhe isplaćuju na poseban transakcijski račun (čl. 71. ZSP). Dakle, sadržaj izjave strogo je formalan. Iznose koje primi u korist dužnika ili treće osobe povjerenik je dužan jednom godišnje podijeliti stečajnim vjerovnicima na osnovi završnog diobnog popisa (čl. 378., st. 1., reč. 2. SZ). Tijekom trajanja ustupa nad imovinom potrošača nije dopuštena ovrha niti sklapanje sporazuma u korist pojedinih vjerovnika odnosno na osnovi kojega bi koji od njih stekao neku posebnu prednost. S tražbinom iznosa obuhvaćenih izjavom o ustupu, obvezana osoba može prebiti svoju tražbinu prema potrošaču samo ako bi ona u slučaju nastavka postupka stečaja potrošača imala pravo na prijebaj (čl. 72. ZSP). Oni stečajni vjerovnici koji nisu prijavili tražbine nemaju pravo namirenja iz prikupljenih sredstava niti pravo pojedinačne ovrhe iz drugih dijelova dužnikove imovine (čl. 48., st. 4., 57. te 59. ZSP).

2.3.4.4. Okončanje razdoblja provjere ponašanja i oslobađanje od preostalih obveza

Postupak oslobađanja dužnika od preostalih obveza može se okončati na tri načina. Punim namirenjem stečajnih vjerovnika prije isteka razdoblja dobrog ponašanja, uskratim oslobodađanja od preostalih obveza i oslobodađanjem dužnika od preostalih obveza.

Ipak poredbeno pravna analiza ukazuje kako je puno namirenje stečajnih vjerovnika najmanje izgledan ishod postupka.

U svakom slučaju sud će donijeti rješenje o oslobodađanju ili uskrati oslobodađanja od preostalih obveza istekom razdoblja provjere ponašanja. Prije donošenja navedenih odluka dužan je zakazati ročište na kojem će pribaviti mišljenje vjerovnika, povjerenika i potrošača. S time da pravo na žalbu protiv rješenja o oslobodađanju od preostalih obveza ima svaki vjerovnik koji je predložio sudu donijeti rješenje o uskrati oslobodađanja od preostalih obveza, a pravo na žalbu protiv rješenja o uskrati oslobodađanja od preostalih obveza potrošač (čl. 74. ZSP).

2.3.4.5. Oslobodađanja od preostalih obveza

Pod uvjetom da nisu ispunjenje pretpostavke za donošenje rješenja o uskrati oslobodađanja od preostalih obveza, sud će donijeti rješenje o oslobodađanju od preostalih obveza (čl. 76., st. 1. ZSP).

2.3.4.6. Učinci u odnosu na krug osoba koje zahvaćaju

Oslobodađanje od preostalih obveza ima pravni učinak u odnosu na sve tražbine vjerovnika, uključujući i kamate, te na tražbine vjerovnika koji iste nisu prijavili u postupku stečaja potrošača (isto vidi čl. 387. SZ). Pravomoćnošću rješenja o oslobodađanju od preostalih obveza prestaju važiti izjave o ustupu, služba povjerenika i ograničenja prava potrošača (čl. 86., st. 2. i 3. ZSP).

2.3.4.7. Učinci u odnosu na vrstu tražbina kojih se dužnik ne može osloboditi

Rješenjem o oslobodađanju od preostalih obveza potrošač se ne može osloboditi: 1. zakonske obveze na uzdržavanje djece, roditelja i drugih osoba koje je po zakonu dužan uzdržavati; 2. vraćanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom ili prekršajem; 3. naknade štete nastale kaznenim djelom ili prekršajem te 4. naknade štete zbog smrti ili teže tjelesne ozljede (čl. 77. ZSP).

2.3.4.8. Opoziv oslobodađanja od preostalih obveza

Na prijedlog kojega od vjerovnika sud će opozvati određeno oslobodađanje potrošača od preostalih obveza ako se naknadno ustanovi da je potrošač koju od svojih dužnosti namjerno povrijedio ili time znatno onemogućio namirenje vjerovnika. Prijedlog se može podnijeti u roku od godinu dana od pravomoćnosti odluke o oslobodađanju potrošača od preostalih obveza. Pravodobni prijedlog vjerovnika dopušten je samo ako vjerovnik učini vjerojatnim da postoji koji od prethodno spomenutih razloga te da vjerovnik prije pravomoćnosti odluke nije saznao da oni postoje. Prije donošenja odluke sud će saslušati potrošača i povjerenika. Protiv rješenja suda podnositelj prijedloga i potrošač imaju pravo žalbe (čl. 78. i 79. ZSP).

2.3.4.9. Uskrata oslobođenja od preostalih obveza

Rekli smo da je potrošač podvrgnut posebnom režimu ponašanja tijekom trajanja ustupa, a povreda dužnosti koja sprječava namirenje vjerovnika povlači za sobom kao posljedicu uskratu oslobođenja dužnika od preostalih obveza. Stoga će sud *ex offio*, ali i na pravodobni prijedlog vjerovnika, rješenjem uskratiti oslobođenje od preostalih obveza.⁵⁶ Ipak treba imati na umu kako je formalna pretpostavka uskrate obrazloženi pisani prijedlog vjerovnika u kojemu je učinjena vjerojatnom povreda dužnikovih obveza i posljedično umanjene mogućnosti namirenja vjerovnika. Dakle, kako povreda pojedine od navedenih obveza nema istu težinu, na sudu će biti “teret” da temeljito ispita težinu povrede i objektivne posljedice po mogućnost namirenja.⁵⁷

3. Poredbeno pravna analiza

Suočene s istim problemima u području funkcionalizacije potrošačko stečajno pravne zaštite te sličnim pravno-političkim zahtjevima, moderne države su krenule različitim putem pri formiranju i reformiranju instituta potrošačkog stečaja. Neke od njih su izvršile radikalnije promjene u samoj strukturi postupka, druge su bile umjerenije i nastojale su što više zadržati kontinuitet tradicionalističkih koncepcija dok treće još tragaju za konceptom koji će udovoljiti potrebama dužnika i vjerovnika, ali i tržišta. Štoviše i pravni modeli potrošačkog stečaja koji su među sobom veoma slični, kao model SADA i Francuske, pokazuju znatne razlike oko središnjih pitanja. Ipak pravna teorija je ukazala na nekoliko kriterija na osnovu kojih se može praviti razlika između tzv. liberalnih i tzv. konzervativnih potrošačko stečajnih modela. To su: mogućnost fizičke osobe da bude subjekt stečajnog postupka odnosno dostupnost stečajnog postupka svakoj fizičkoj osobi; predvidivost i sigurnost koju zakonska rješenja pružaju pojedincima koji ispune određene uvjete te brzina postupka i učinkovitost stečajnih propisa koja se analizira kroz troškove postupka kao i stupanj namirenja vjerovnika. Stoga, kako postoje različita rješenja, u nastavku rada prikazali smo neka od njih. Autori će se ograničiti na opće konstatacije o institutima, zasnovane na poredbenim iskustvima, bez detaljnog razmatranja brojnih i raznolikih konkretnih specifičnih usporednih rješenja, koja razmatranja bi prelazila planirani opseg rada.⁵⁸

⁵⁶ Sud će uskratiti otpust ako je potrošač: 1. pravomoćno osuđen zbog kaznenog djela protiv imovine, protiv gospodarstva ili drugog kaznenog djela koje bi upućivalo na njegovu nesavjesnost i nepoštenje pri ispunjavanju obveza i dužnosti; 2. u posljednje tri godine koje su prethodile podnošenju prijedloga za otvaranje postupka stečaja potrošača ili nakon toga namjerno ili iz krajnje nepažnje dao netočne ili nepotpune podatke o svojim imovinskim prilikama, kako bi dobio kredit, primio plaćanja iz javnih sredstava ili izbjegao plaćanje poreza ili drugih javnih obveza; 3. u posljednjoj godini prije podnošenja prijedloga za otvaranje postupka stečaja ili nakon toga namjerno ili iz krajnje nepažnje onemogućio namirenje vjerovnika time što je preuzimao neprimjerene obveze, nesavjesno i nepošteno umanjivao vrijednost svoje imovine ili bez izgleda za poboljšanje financijskog položaja odgađao otvaranje postupka stečaja; 4. tijekom postupka namjerno ili iz krajnje nepažnje povrijedio svoje dužnosti izvješćivanja i suradnje prema ovom Zakonu ili 5. namjerno ili krajnjom nepažnjom naveo nepotpune i netočne podatke u popisu imovine i obveza (čl. 75. ZSP).

⁵⁷ Tako Lovrić, *op. cit.* Problematika je izvorno analizirana u radu: Bodul, D., *Novi model kolektivno pravne zaštite potrošača – potrošački stečaj*, IUS-INFO, Zagreb, 2016., 1-20.

⁵⁸ Problematika je izvorno analizirana u radu: D. Bodul, *Osobni stečaj ... cit.*, 351-377.

3.1. Liberalno - potrošačko - stečajni sustavi

Liberalno potrošačko stečajni sustavi, primjerice SAD-a i Francuske, propisuju manji broj preduvjeta za pokretanje postupka potrošačkog stečaja, što naravno rezultira velikim brojem takve vrste stečajeva. Naglasak je stavljen na pružanje nove šanse za pojedinca (engl. *fresh start*), potrošača, dakle u prvi plan se postavljaju interesi dužnika, potrošača što znači da se rizik prebacuje na vjerovnike kao ekonomski jaču stranu dvostrano pravnog odnosa. U takvoj zakonskoj regulaciji primjećujemo težnju prema ograničavanju prava vjerovnika u korist prava dužnika, što je i u skladu s idejom vodiljom potrošačko stečajnog postupka, ekonomskom rehabilitacijom dužnika, dok to nije slučaj kod stečaja pravnih osoba, u kome pretežu prava vjerovnika (arg. čl. 2., st. 1. SZ).⁵⁹

3.1.1. Sjedinjene Američke Države (SAD): mogućnost automatskog otpusta dugova

U SAD-u tradicionalno, fizičke osobe najčešće koriste dvije opcije, i to stečajni postupak prema glavi 7. (par. 701.-784.) te glavi 13. (par. 1301.-1330.) Stečajnog zakonika.⁶⁰ Oni isto mogu podnijeti prijedlog za pokretanje stečajnog postupka i u skladu s glavom 11. (par. 1101.-1174.), i to nakon odluke Vrhovnog suda SAD-a,⁶¹ što je iznimno rijetka situacija. Ipak najzastupljeniji je postupak u skladu s glavom 7. Stečajnog zakonika. U skladu s navedenim postupkom, potrošačima je omogućen automatski otpust dugova u zamjenu za distribuciju neizuzete imovine u korist vjerovnika. U velikoj većini slučajeva, stečajni upravitelj će utvrditi da dužnik ne raspolaže neizuzetom imovinom. Slijedom navedenog dužnik dobiva otpust dugova i novi financijski početak samo 4 mjeseca nakon podnošenja prijedloga, i najčešće bez predaje bilo kakve imovine i budućih prihoda. Do reforme Stečajnog zakonika 2005. okvirno 70% dužnika, potrošača, je podnosilo prijedlog za otpust dugova u skladu s glavom 7. Drugih 30% dužnika je ušlo u postupak u skladu s glavom 13. gdje se dužnik obvezuje iz svoje buduće zarade, tijekom razdoblja od 3 do 5 godina, odricati dijela svojih primanja u korist vjerovnika sukladno planu otplate duga. Dio koji će dužnici mjesečno isplaćivati izračunava se temeljem njihovih mjesečnih prihoda nakon što se oduzmu razumni životni troškovi. Okončanjem plana otplate duga, dužnici više nisu odgovorni za preostali dug. *Ratio* reforme 2005. je smanjenje broja dužnika koji su se prijavljivali za stečajni postupak prema glavi 7. budući da su u određenim slučajevima dužnici tražili automatski otpust dugova, iako su bili u mogućnosti, u skladu s glavom 13. i planom otplate duga, namiriti vjerovnike. Da bi se to izbjeglo zakonodavac je 2005. u Stečajni zakonik uveo nekoliko novosti, a jedna od njih je i postupak obveznog savjetovanja od strane ovlaštenih agencija. Sljedeća velika novina je matematički formulirani test koji je utvrđivao podobnost bilo za glavu 7. ili 13., odnosno ekonometrijski test koji će nepoštene podnositelje prebaciti iz glave 7. u glavu 13. Time je eliminirana stara presumpcija dužnikovog izbora glave 7. i zamijenjena je novom presumpcijom koju generira test podobnosti tj. nemogućnost izbora glave 7. za osobu koja ima dostatna sredstava za podmirivanje dospjelih dugovanja.⁶²

⁵⁹ Tako i podrobnije, V. Radović, *Individualni stečaj*, Dosje, Beograd, 2006, 27. *et seq.*

⁶⁰ Bankruptcy Code, Pub. L. 113-86, (izuzev 113-79). Dostupno na mrežnim stranicama: [http://www.law.cornell.edu/uscode/text/ \(12.04.2017.\)](http://www.law.cornell.edu/uscode/text/12.04.2017/).

⁶¹ Presuda *Toibb v. Radloff*, 501 U.S. 157 (1991).

⁶² Detaljnije E. Chemerinsky, "Constitutional Issues Posed in the Bankruptcy Abuse Prevention and Consumer Protection Act of 2005", *American Bankruptcy Law Journal*, 1/2005, 101-149.

3.1.2. Francuska: otpust dugova postupno dobiva na važnosti

Francuski model administriranja dugom također uključuje dvostruki kolosijek kroz izvansudsku te sudsku fazu.⁶³ Izvansudsku fazu nadgleda tzv. komisija. Naime, francuski dužnici (potrošači) pokreću postupak podnošenjem prijedloga jednoj od komisija koja je osnovana u svakih od 117 francuskih *departmenta*. Komisija se sastoji od šest članova, predsjednika, rizničara i direktora financijskih usluga kao i predstavnika vjerovnika i dužnika. Zadnji član je pripadnik francuske Narodne centralne banke. U radu komisije sudjeluju pravnik i socijalni radnik, ali oni nemaju pravo glasa. Francuska centralna banka prikuplja informacije od dužnika i trećih osoba, priprema plan otplate duga te vrši medijaciju između dužnika i vjerovnika s ciljem prihvaćanja plana. Uvjeti plana razlikuju se u svim slučajevima, ali su minimalni standardi pozitivno pravno regulirani. Od 1999. plan otplate duga ostavlja dužniku opseg izuzetih primanja sukladno odredbama Ovršnog zakona. Od 2003. maksimalno razdoblje trajanja plana otplate duga je 10 godina. U slučaju da vjerovnici odbiju prihvatiti plan, komisija slučaj delegira na sud po prijedlogu vjerovnika, dajući pritom preporuke sudu glede redovnih ili izvanrednih mjera otpusta dugova. Ipak zbog velikog broja slučajeva sudovi obavljaju prvenstveno dvije funkcije: rješavaju postupovne probleme koji nastaju u radu komisijete provode njene odluke. Samo u malom broju slučajeva u kojima komisija ne može napraviti plan otplate duga, dužnik se upućuje u sudski postupak. Reformom potrošačko stečajnog zakonodavstva 2010., komisijama ovlaštenje da bez suglasnosti vjerovnika te bez odobrenja suda naloži plan otplate duga vjerovnicima. U većini slučajeva redovne mjere su odobrene, koje ne uključuju automatski otpust dugova te su ograničene na produženje rokova otplate, smanjenje kamata i oslobođenje od obveza koje ostanu nakon što se proda hipotekom opterećena imovina. Za posebno insolventne pojedince koji nisu u mogućnosti isplatiti nikakav značajniji dio svog duga, komisija je u mogućnosti predložiti izvanredne mjere. One uključuju dužnikovu odgodu odgovornosti za ispunjenja svih obveza do razdoblja od 2 godine, te ispitivanje dužnikovog stanja okončanjem navedenog razdoblja. Ako se stanje popravilo komisija mora predložiti redovne mjere. S druge strane ako dužnik i dalje bude u nemogućnosti da podmiri dospjela potraživanja, predlaže se djelomičan otpust dugova. U tom pogledu prvi korak je napravljen još reformom 2004. na način da se uveo postupak potpunog otpusta dugova. Temeljem njega komisija je u mogućnosti najsiromašnije potrošače uputiti u sudski postupak. Ona zahtijeva da se dužnik odrekne sve neizuzete imovine u korist vjerovnika. Mora se naznačiti da je samo mali broj dužnika s neizuzetom imovinom. Slijedom navedenoga sud će okončati postupak zbog nedostatne imovinske mase te će većina dužnikovih obveza biti otpuštena. Pristup ovakvom postupku je ograničen, te je dostupan za osobe čija je financijska situacija određena kao trajno narušena.⁶⁴

⁶³ Code de Consommation Book III Title III L330-1- L334-10 and R331-1- R334-2. Izvor, European University Institute, Working Papers, Department of Law, *Consumer bankruptcy in Europe: different paths for debtors and creditors*, R. Anderson, H. Dubois, A. Koark, G. Lechner, I. Ramsay, T. Roethe, H.-W. Micklitz, (eds.), 2011, 19.

⁶⁴ J. J. Kilborn, "La Responsabilisation de l'Economie: What the United States Can Learn From the New French Law on Consumer Overindebtedness", *Michigan Journal of International Law*, 1/2005, 619-673.

3.2. Konzervativni modeli potrošačkog stečaja

S druge strane su konzervativni sustavi potrošačkog stečaja. Oni su opterećeni velikim brojem preduvjeta (primjerice Njemačka i Irska), što pretpostavlja vođenje manjeg broja, nerijetko neučinkovitih, stečajnih postupaka nad imovinom potrošača. Glavni razlog neučinkovitosti takvih postupaka je postavljanje ispunjenja obveza dužnika kao primarnog cilja potrošačkog stečaja. Stoga se i institut oslobođenja od preostalih dugova drugačije reguliraju propisujući duge i obvezne planove otplate duga čije je ispunjenje preduvjet okončanja postupka potrošačkog stečaja. Neki, primjerice Italija, sužavaju krug potencijalnih subjekata stečaja odnosno ne reguliraju institut oslobođenja potrošača od preostalih dugova što je bit načela novog financijskog početka potrošača.⁶⁵

3.2.1. Njemačka: otpust dugova tek nakon minimalno šest godina

Nama blizak njemački insolventni postupak za potrošače sastoji se od tri etape. Kao u većini sustava, i njemački zahtijeva od dužnika da krene od izvansudske faze. Tijekom te prve faze dužniku pomažu podobne osobe, odnosno službe koje je odredila svaka njemačka pokrajina za sebe. Kako zakon ne specificira sadržaj plana sve je podložno sporazumu s vjerovnicima, čak i tzv., nulti plan otplate duga u kojem vjerovnici ne dobiju ništa od svojih tražbina. Ipak radi sklapanja izvansudskog sporazuma, svi vjerovnici se moraju izričito složiti sa sadržajem plana što je u praksi izrazito rijetko. U slučaju da je pokušaj postizanja izvansudskog sporazuma o reguliranju dužnikovih obveza neuspješan, slijedi otvaranje sudskog insolventni postupka. Kao prvi korak dužnik će ponovno pokušati postići sporazum s vjerovnicima o reguliranju duga, ali sada u okviru sudskog postupka. Zajedno s prijedlogom za otvaranje sudskog postupka ili odmah nakon njegovog podnošenja, dužnik je obvezan sudu podnijeti potrebne dokumente. Za naznačiti je da se u praksi drugi pokušaj zaobilazi te kao takav postaje nepotreban čime se javlja potreba za njegovim ukidanjem. Ako ni u okviru sudskog postupka vjerovnici nisu prihvatili plan za reguliranje dugova dužnika, a sud nedostatak postojanja pristanka pojedinih vjerovnika nije mogao nadomjestiti svojom odlukom, slijedi treća faza, odnosno *ex officio* nastavlja se pojednostavljeni insolventni postupak. Dužnik potrošač dužan se izjasniti, pri podnošenju prijedloga za otvaranje insolventni postupka, želi li se koristiti institutom oslobođenja od preostalih obveza. U slučaju da vjerovnici ne ukažu na postojanje razloga za uskratu tog instituta,⁶⁶ sud će najaviti oslobođenje od preostalih obveza. Ono će uslijediti protekom šestogodišnjeg, tzv. razdoblja dobrog ponašanja. Obveza je dužnika da

⁶⁵ Tako i podrobnije, V. Radović, *Individualni... cit., 27. etseq.*

⁶⁶ Razlozi za uskratu od oslobođenja od preostalih dugova su sljedeći: (1.) dužnik je pravomoćno osuđen zbog nekog od kaznenih dijela navedenih u par. 283.-283.c. Kaznenog zakonika; (2.) dužnik je u posljednje tri godine prije podnošenja prijedloga za otvaranje insolventni postupka ili nakon tog prijedloga namjerno ili iz grube nepažnje pismeno dao netočne ili nepotpune podatke o svojim gospodarskim odnosima kako bi dobio kredit, primio plaćanja iz javnih sredstava ili izbjegao plaćanje iz javne blagajne; (3.) u posljednjih deset godina prije podnošenja prijedloga za otvaranje insolventni postupka ili nakon tog prijedloga dužnik je oslobođen preostalih dugova ili mu je takvo oslobođenje uskraćeno sukladno par. 296. ili 297. InsO-a; (4.) dužnik je u posljednjoj godini prije podnošenja prijedloga za otvaranje insolventni postupka ili nakon tog prijedloga namjerno ili iz grube nepažnje onemogućio namirenje insolventnijskih vjerovnika time što je preuzeo neprimjerene obveze ili rasipao imovinu ili bez izgleda na poboljšanje svojega gospodarskog položaja odugovlačio s otvaranjem insolventni postupka; (5.) dužnik je tijekom insolventni postupka namjerno ili iz grube nepažnje povrijedio svoje dužnosti davanja obavijesti ili suradnje prema Insolventnijskom zakoniku; (6.) dužnik je u popisu svoje imovine i prihoda, popisu vjerovnika i popisu tražbina koje su usmjerene protiv njega, koje je dužan priložiti prijedlogu za otvaranje insolventni postupka za potrošače prema par. 305., st. 1., reč. 3. InsO-a, namjerno ili iz grube nepažnje dao netočne ili nepotpune podatke (par. 290., st. 1. i 2. InsO).

uredno izvršava svoje obveze te da naknadno tijekom trajanja tog razdoblja ne nastupe okolnosti za uskratu tog instituta. Ipak, judikatura ukazuje da većina pojedinaca nije u mogućnosti isplatiti ni dio tih potraživanja, pa se i postavilo pitanje ima li smisla razdoblje dobrog ponašanja budući da je velika većina na rubu preživljavanja. Novelom InsO-a iz 2001, napravljen je model koji će biti prilagođen financijskoj i socijalnoj situaciji insolventnih pojedinaca tako da su dužnici mogli odgoditi plaćanje sudskih troškove do okončanja insolventijskog postupka. Ipak i takva mogućnost se nije pokazala opravdanom. Stoga je planirana reforma, a cilj je pojednostavljenje stečaja i postupaka bez imovinske mase. Time bi se dužniku omogućilo brže oslobađanje od odgovornosti za preostale obveze. Neosporno je, a što je slučaj i u drugim zemljama, da potreba za nečim takvim postoji, ali je potrebno pozitivno-pravno uskladiti potencijalni pojednostavljeni model i pravila dosadašnjega potrošačkog insolventijskog postupka. Karakteristika sustava, prvenstveno njemačkoga, a i drugih, gdje je uloga suda ostala neokrnjena, je činjenica da zakonodavci imaju problema s troškovima postupka, a samim time i održivosti sustava. Ipak najzanimljiviji i najkomentiraniji prijedlog je Nacrt Zakona o oslobađanju od dugova osoba bez ikakvih sredstava i o izmjeni insolventijskog postupka za potrošače, Nacrt od 23. 01. 2007.⁶⁷ Naime, njemačka doktrina slijedom poredbeno pravnih iskustava, ukazuje na potrebu revidiranja njemačkog koncepta potrošačkog insolventijskog postupka, budući da su neka od predloženih rješenja u Nacrtu Zakona bliža anglosaksonskom modelu potrošačko stečajnog postupka.⁶⁸

3.2.2. Irska: neučinkovitost sustava otpusta dugova

Irska je europska zemlja s najrigidnijih potrošačko stečajnim zakonom. Pogotovo ako se usporedi s liberalnim modelom Velike Britanije. Navedena regulativa u Irskoj je donesena 1988. i od tada nije prošla značajnije reforme.⁶⁹ Dužnik, kao i vjerovnik, imaju mogućnost pokrenuti postupak pred Visokim sudom pod pretpostavkom trajnije insolventnosti (tri mjeseca neplaćanja dospjelih obveza). Otvaranjem postupka, sud izdaje Nalog, da se sva dužnikova imovina prebacuje u fiducijarno vlasništvo povjerenika, koju će on prodati s ciljem namirenja vjerovnika. U prava privilegiranih vjerovnika se ne dira. Iznos neizuzete imovine koja ostaje dužniku, u cilju održavanja skromnog načina života, iznosi 3,100 Eura (ili više ako sud smatra opravdanim). Zanimljivost Irskog modela je činjenica da se otpust dugova može ishoditi isključivo po odluci Visokog suda i to nakon što se vjerovnici isplate u cijelosti, odnosno nakon istekla razdoblje dobrog vladanja koje traje 12 godina. Ovakvo postavljeni preduvjeti predstavljaju težak teret iz perspektive potrošača. Posljedično dužnici pokušavaju postići izvansudski sporazum s vjerovnicima o otplati duga, kako bi izbjegli pokretanje sudskog postupka potrošačkog stečaja. Primjerice u 2007. je otvoreno samo 5 postupaka potrošačkog stečaja. U konačnici potrošačko stečajni model Irske favorizira vjerovnike, potičući dužnike na sklapanje izvansudskih nagodbi s vjerovnicima o otplati duga.⁷⁰

⁶⁷ Detaljnije J. Garašić, "Kako zakonski regulirati "osobni stečaj" u Hrvatskoj", *Zbornik Pravnog Fakulteta u Zagrebu*, 5/2011, 1492. *etseq.*

⁶⁸ J. J. Kilborn, "The Innovative German Approach to Consumer Debt Relief: Revolutionary Changes in German Law and Surprising Lessons for the United States", *Northwestern University Journal of International Law and Business*, 2004, 24. *etseq.*

⁶⁹ Bankruptcy Act, 1988, and the Bankruptcy rules and forms, Order 76.

⁷⁰ Detaljnije C. McGuinness, P.T. Rickard-Clarke, F. McAuley, M. Shanley, D. O'Donnell, (eds.), *The Law Reform Commission, Consultation Paper, Personal Debt Management and Debt Enforcement*, (Irc CP 56), 2009.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Mišljenja smo kako usklađivanje regulative s pravilima europskog insolventijskog prava ima snažno ekonomsko opravdanje i poticaj. No, istovremeno posebnu pažnju treba usmjeriti i na nepotrebno istrčavanje ispred zahtijevanih standarda, posebno u slučajevima kada za to nema ni ekonomskog opravdanja. To ističemo budući da dio doktrine smatra da je jedan od takvih zahtjeva i uvođenje instituta osobnog (potrošačkog) stečaja koji nije s uspjehom implementiran u bilo kojoj u tranzicijskim zemljama,⁷¹ kao niti u razvijenim tržišnim gospodarstvima, primjerice, u Njemačkoj.⁷² Ono što se može zaključiti iz poredbeno pravnih rješenja je kako postoji veliki broj prijelaznih, kompromisnih rješenja. Ona počivaju na različitim teorijskim osnovama, što nužno uvjetuje, a možemo reći i objašnjava razlike među njima. S jedne strane, pravna teorija ukazuje da postoje zakonodavna uređenja koja afirmiraju brzu reintegraciju dužnika u društveni i ekonomski život, pa se usvajaju rješenja po kojima se dugovi otpuštaju odmah ili poslije izuzetno kratkih planova otplate duga (primjerice, SAD). S druge strane, zakonodavstva u Europi stavljaju naglasak na razloge insolventnosti. Njima nije cilj samo rehabilitirati dužnika, da bi se on u najkraćem roku vratio na kreditno tržište novim zaduživanjima i ponovnom neracionalnom trošenju novca, već je primarni cilj rehabilitirati dužnika radi poticanja njegovog produktivnog rada, a sve to radi vraćanja dugovanja u što je većoj mogućoj mjeri.⁷³ Ipak pravna teorija je mišljenja kako krajnosti ovog instituta mogu samo postojati na teorijskoj razini. Stoga se pronalaze rješenja i uvelike u zavisnosti od ekonomske politike određene države, odnosno primjenjuju se određena ograničenja, primjerice, određivanje planova otplate duga nakon čijeg isteka se ostali dugovi opraštaju, kroz kategoriju “*poštenog, a nesretnog dužnika*” se sužava krug pojedinaca koji mogu biti subjekti ovog instituta te se koristiti ovim povlaštenim postupkom. Analiza također pokazuje da bi posebnu pažnju trebalo posvetiti i sljedećim pravno relevantnim činjenicama: tko su subjekti potrošačkog stečajnog postupka; koje su pretpostavke pristupa postupku potrošačkog stečaja; treba li ustanoviti sudski i/ili izvansudski model otpusta dugova potrošača; koje su pretpostavke stvaranja ekonomsko održivih planova otplate duga; kako osigurati egzistencijalni minimum potrošača; kako regulirati troškove postupka potrošačkog stečaja. Naime, iste su, po autorovom shvaćanju, kao najvažnije označene iz razloga što je istraživanje pokazalo njihovu važnost u proučavanju tzv. liberalnih i tzv. konzervativnih modela, a posebice stoga što je radi uređenja tih naznačenih odrednica određeni model u većoj ili manjoj mjeri uspješan u praksi.

Hrvatsko insolventijsko pravo nastalo je recepcijom njemačkog insolventijskog zakonodavstva s kraja 20.-og stoljeća. Ipak svi hrvatski stečajni propisi prije Prvog i Drugog svjetskog rata predviđali su da se stečaj može otvoriti nad imovinom svakog subjekta, pa

⁷¹ Detaljnije P. Sprinz, *Fresh Start Policy of Bankruptcy Law in Visegrad Countries: Economic and Legal Analysis*, Central European University, 2011., 45. *et seq.*

⁷² W. Backert, G. Gechner, K. Maischatz, D. Brock, *Consumer Bankruptcy in Germany*, Consumer Credit, Debt and Bankruptcy, (J. Niemi-Kiesiläinen, I. Ramsay, W. Whitford, (eds.), HartPub., 2009., 285.

⁷³ Podrobnije V. Radović, *Individualni ... cit. te Garašić, 1492. et seq.*

shodno tomu i fizičke osobe. Poslije Drugog svjetskog rata, subjekti stečaja mogli su biti samo pravne osobe. Situacija se nije promijenila sve do implementacije starog SZ-a, kada se dopušta da dužnik pojedinac bude subjekt stečajnog postupka. Na ovaj način, smatra doktrina, pristupili smo grupi država, koje su prepoznale neophodnost uvođenja stečaja nad imovinom fizičkih osoba, ali nisu imale “snage” da tu koncepciju provedu do kraja, smatrajući da još nisu nastali uvjeti za uvođenje posebne vrste stečajnog postupka za fizičke osobe koje se ne bave trgovačkom, odnosno obrtničkom djelatnošću.⁷⁴ Tako usvojena konceptualna rješenja, prije svega ona koja se tiču osnovnih načela i modela postupka, načelno osiguravaju moderan stečajni postupak kontinentalnog tipa. Implementiranjem instituta potrošačkog stečaja kroz rješenja ZSP u pozitivno pravni poredak, u konceptualnom pogledu, nadovezujemo se i oslanjamo na takvu pravnu tradiciju (tako da bi jedan krajnje liberalni tip potrošačkog stečaja doveo do nekontroliranog kreditnog zaduživanja pojedinaca, a rizik nenaplaćenih dugovanja bi snosili vjerovnici. To bi za posljedicu imalo brzo vraćanje pojedinaca na kreditno tržište, ponovno zaduživanje i zatvoreni krug neracionalnog trošenja novca). Ipak kako primjena starog SZ u odnosu na dužnike pojedince još nije utvrdila odgovarajuće standarde za pojedine probleme, tek će se u budućnosti trebati iskristalizirati određena tumačenja. To je bitno jer se pravnim normama ZSP subjektima, u pravilu, nalaže određeno činjenje, propuštanje odnosno trpljenje. Time se nerijetko što izravno što neizravno ulazi u sadržaj pravovaljano stečenih, najčešće imovinskih prava, što rezultira konfliktom. Stoga, iako u fazi pisanja rada nije u potpunosti “zaživio” sudski model postupka, dosadašnja percepcija provedbe postupka otvara mnoga kontroverzna pitanja i postojanje ozbiljnih indicija da postupak neće ostvariti svoju svrhu – ekonomsku i socijalnu rehabilitaciju insolventnih potrošača kao i razmjerno namirenje vjerovnika. U osnovi, kako moderno potrošačko stečajno pravo nema dugu tradiciju, na institucionalnoj razini konflikt će morati rješavati sudovi. Na taj će način judikatura u velikoj mjeri pridonositi oblikovanju novih pogleda na ovaj pravni instrument kolektivno pravne zaštite potrošača.

⁷⁴ Vidi V. Radović, Stečaj nad imovinom preduzetnika ... cit., 123-137.

CONSUMER BANKRUPTCY IN CROATIA – Genesis of idea, positive norms, comparative experiences and *de legeferenda* references

SUMMARY

The adequate implementation of consumer bankruptcy as a bankruptcy model is one of the most current issues in legal theory and jurisprudence. Therefore, the author will provide a comment of the legal solutions offered in the Consumer Bankruptcy Act which are in accordance with legal systematization, but with the explanation of the procedure and the impact of the procedure on the position of the subjects participating in it. In this context, consideration of the Consumer Bankruptcy Act solution will focus on the bodies and the initiation of the proceedings, on its course and finally on the conclusion of the proceedings and the establishment of new legal relations. The complexity of the research subject and the set tasks dictated the choice of methods, so we used methodological approach which included a study of domestic and foreign literature, relevant legislation, as well as analysis of domestic and foreign jurisprudence. In addition to normative methods, special methods have been used - historical-legal and comparative-legal method. We consider it important to point out that the dictated length of the paper doesn't allow for a detailed analysis of this issue, so we have to limit our observation to certain aspects of new consumer bankruptcy legislation.

Keywords: consumer, bankruptcy, reform, potential effects.